

ȚINE PÎNĂ LA MOSCOVA?

Epistolele între Bogdan-Alexandru Stănescu și Vasile Ernu vor fi publicate lunar în „Suplimentul de cultură”: „Care-i cel mai bun scriitor? Să fie Gogol sau Joyce?”

CITIȚI TEXTUL LUI VASILE ERNU ÎN » PAGINA 7

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » EDIȚIA DE OLTENIA » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

**CRONICĂ
DE CARTE**

**ÎNCĂ UN SECRET
MARCA WALTARI**

Luminița Marcu

După cum se vede bine din titluri, Mika Waltari și-a creat o manieră proprie de abordare a subiectelor cu potențial de larg succes, o formă specifică de roman istoric...

ÎN » PAGINILE 10-11

NR. 45 (119) » 17-23 martie 2007 » Supliment săptăminal gratuit realizat de Editura Polirom și „Gazeta de Sud” » supliment@polirom.ro

N-am cedat ispitei de a scrie o carte mai „grea”

Interviu cu Radu Ciobotea

„Nu scriu nici pentru sertar, nici pentru elite, nici pentru o improbabilă posteritate. Nu cred că am avut, pînă acum, marele noroc de a-mi găsi publicul, în afara unui mic număr de fani ai editorialelor sau reportajelor mele. Poate că înțînirea va avea loc prin paginile *Apărătorilor...*”

ÎN » PAGINILE 8-9

Amoc – profesori vs elevi

Marius Babias

În anul 2002, în Erfurt, oraș din estul Germaniei, Robert Steinhäuser a împușcat 13 profesori, 2 colegi și un polițist. Apoi s-a sinucis. Profesori, fiți atenți: o notă proastă și imediat iese cu bum-bum.

ÎN » PAGINA 6

**S-A CITIT. ACUM SE AUDE
DETALII ÎN » PAGINA 13**

Autorii români au pornit în Turul Europei

Două târguri internaționale de carte în martie, unul în mai și alte două proiecte desfășurate la Viena și în Luxemburg – Capitală Culturală Europeană oferă ocazia autorilor români de a se prezenta publicului străin. Gabriela Adameșteanu, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici, Dan Lungu, Cecilia Ștefănescu, Filip Florian, Ioan T. Morar și Vasile Ernu sint doar cîteva dintre numele incluse

în evenimentele „primăverii” culturale. Pe lângă prezența la târguri, 2007 se arată a fi un an excelent pentru autori și din punctul de vedere al numărului de volume publicate de editurile străine.

CITIȚI GRUPAJUL REALIZAT DE GEORGE ONOFREI
ÎN » PAGINILE 3-5

BANI MULȚI
PENTRU TĂCERE

Regizorul Nae Caranfil lucrează, la Hollywood, la mixul de sunet final al filmului *Restul e tăcere*, aspirând la un loc în selecția Festivalului de la Cannes de anul acesta. Scrisă și regizată de Caranfil, producția este prezentată de cineasta ca o frescă despre un timp și un spațiu în care „ofensiva Occidentului se luptă cu moștenirea Orientului în timp ce românii se îmbată conștiincios, muind mititeii în șampanie”.

Restul e tăcere reprezintă cea mai scumpă producție românească din ultimii 25 de ani, cu un buget de 2,4 milioane de euro. Filmările s-au desfășurat în iulie-august și în noiembrie-decembrie 2006, pe câmpurile din apropierea Bucureștiului și în mijlocul orașului. Premiera în România este prevăzută pentru toamna acestui an, dar pînă atunci filmul s-ar putea regăsi în selecția Festivalului de la Cannes, ce va avea loc între 16 și 27 mai.

Adevăratul și unicul vinovat

Pentru că analiștii noștri au început să se sature să caute rezolvarea celei mai acute probleme actuale, adică: cine a fost primul (vinovat), Băsescu sau Tăriceanu?, observ în ultimul timp că s-a insinuat o altă idee. Anume că vinovăția supremă pornește chiar dinspre legea fundamentală a țării, Constituția, care a fost făcută strîmb de la bun început, lăsînd prea multe ambiguități privind funcționarea și relaționarea celor două instituții: Președinția și Guvernul. De ceva timp, orice analist, comentator, jurnalist care se respectă vine pe la televiziuni înarmat cu cărțuța Constituției, pe care o flutură, în care subliniază arțagos, din care citează și pe care, mai ales, o acuză.

Dat fiind că mai există însă loc de ipoteze privind cine e de fapt vinovatul pentru starea politicii românești de astăzi, aș veni, la rîndul meu, cu o sugestie. Și aș porni în această sugestie nu de la Constituție în sine și de la raporturile între instituțiile reglementate de ea, ci de la anumite cuvinte și expresii pe care legea fundamentală le conține. Și care creează, în fapt, adevărata problemă. Iar ca prime exemple, nu pentru că n-ar exista și altele, dar pentru că sînt de maximă actualitate, aș da expresiile: „a lua act” și „a consulta”.

Conform Constituției, domnul Traian Băsescu, președintele României, era obligat să ia act de demisia ministrului de Externe, domnul Mihai Răzvan Ungureanu, și să declare în maximum 15 zile de la momentul demisiei vacanța postului. Lucru care nu s-a întîmplat, decretul privind vacanța postului la Externe fiind semnat abia în data de 13 martie, cu o întîrziere de mai mult de 10 zile peste perioada legală. Apoi aceeași Constituție reglementează că președintele României trebuie să ia act de decizia premierului privind numirea unui nou ministru de Externe. Domnul Adrian Cioroianu, propus de premier, a tot așteptat însă ca președintele să facă ceea ce spune Constituția. Degeaba. Pentru că Traian Băsescu n-a luat act, ci s-a opus. E o problemă de semantică: conform DEX, „a lua act (de ceva) = a declara în mod formal că a luat cunoștință (de ceva)”. Pare la prima vedere că președintele e obligat să semneze „ca primarul”. Numai că, și aici domnul Băsescu are dreptate, conform aceluiași DEX, „formal = care necesită anumite forme pentru a fi socotit legal și valabil”. Aha, deci nu înseamnă doar a pune stampila, ci a și gândi pe marginea punerii stampilei, pentru a fi socotit legal și valabil! Deci e loc de interpretare. Deci avem o problemă cu „a lua act”.

Conform Constituției apoi, președintele trebuie să consulte parlamentul în anumite situații și are dreptul să consulte guvernul în alte anumite situații.

CIRCUl NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Lucian Dan TEODOROVICI

În 12 martie, chiar dacă nu era vorba despre probleme de interes extern, președintele s-a prezentat la guvern, deși aparent Constituția nu-i permitea. Domnul Băsescu a venit însă pentru a consulta guvernul. DEX-ul spune: „a consulta = a se sfătui cu cineva”. Dar nu specifică dacă acest lucru trebuie făcut prin telefon, prin scrisoare, prin mesaj, prin întîlnire directă, dacă e un gest formal sau informal. O nebulie! Prin urmare, rezultă de aici că domnul Băsescu poate să se prezinte la guvern oricînd îi vine, așa, un chef prezidențial. Căde teoria susținută de Constituție, anume că poate veni doar cînd situația externă o impune. Dacă extrapolăm, vedem că și cu parlamentul e aceeași situație: președintele poate consulta parlamentul doar

» Îl aștept pe președintele-jucător să vină cu o propunere realmente revoluționară: să declanșeze un referendum pentru abolirea limbii române pe teritoriul național.

anunțîndu-l de un anumit lucru și observînd reacțiile din sală. E *consultare*? E! Căci rumoarea din sală, conform DEX-ului, reprezintă „un zgomot de voci”, iar vocile înseamnă o reacție, iar o reacție la cele spuse poate fi considerată *consultare*. Deci aveam o problemă și cu „a consulta”.

În concluzie, după cum s-a observat mai sus, nu Constituția e vinovatul pentru circuitul de pe scena politică. Ci, în opinia mea, numai și numai DEX-ul. Iar DEX-ul e cartea de capăt la limbii române. Prin urmare, avem dovada clară că războiul dintre Traian Băsescu și Călin Popescu-Tăriceanu e creat de semantică. De aceea, cum sîntem în plină perioadă a referendumurilor, îl aștept pe președintele-jucător să vină cu o propunere realmente revoluționară și, mai ales, specifică domniei sale: să declanșeze un referendum pentru abolirea limbii române pe teritoriul național, ceea ce, cu siguranță, va rezolva toate problemele. Sau măcar să înființeze o comisie de lingviști care să pregătească un proiect de condamnare. Dacă la referendum nu putem ajunge, măcar condamnarea oficială a limbii române în fața camerelor reunite ale parlamentului ar asigura o minimă reparație morală pentru războiul grotesc la care am fost spectatori în ultimii doi ani. Vi se pare o propunere comică? Să fim serioși, în România nu mai există de-o vreme comedie. Mai nou, se cheamă politică și am speranțe că DEX-ul va consemna cîrînd această perfectă sinonimie.

PREMIILE DE DEBUT ALE CĂRȚII ROMÂNEȘTI

Tudor Călin, cîștigător cu Clubul de biliard

Juriul compus din Nicolae Manolescu (președinte), Al. Cistelean, Bogdan Crețu, Mădălina Ghiu și Bogdan-Alexandru Stănescu (membri) a desemnat anul acest un singur cîștigător al Concursului de debut al Editurii Cartea Românească: Tudor Călin, pentru romanul *Clubul de biliard*. „Cum se poate scrie o astfel de carte? Simplu! Te apuci la douăzeci de ani să te gîndești cum te-ai putea rata. Neapărat pune pe hîrtie fuga de idei, că se uită. Ar fi de pre-

ferat să te naști și să trăiești într-o țară în care absurdul face parte din cotidian. Ajută mult! După zece ani stringi filele, mai îndrepti cîte ceva pe ici pe colo și începi să bați pe la ușile editurilor”, declară cîștigătorul.

Tudor Călin este absolvent al Facultății de Sociologie, Psihologie și Pedagogie de la Universitatea București. Din 2004 este student al Politehnicii bucureștene, Facultatea de Științe Aplicate, unde urmează un Master în Sisteme Dinamice, Geometrie și Optimizări. În prezent, este administrator de rețea și consultant IT.

Premiile la secțiunile poezie, teatru, critică literară/ eseu nu se acordă. „La unele secțiuni (teatru, critică/ eseu) au fost puține manuscrise depuse, prin urmare juriul nu a avut de unde alege. O a doua explicație ar fi că juriul a considerat că premiul de debut al Cărții Românești este unul important, iar manuscrisele prezentate nu au fost suficiente de convingătoare. Nu dăm premii de debut numai de dragul de a le da”, a declarat Mădălina Ghiu, redactor-șef al editurii și membră a juriului.

VA URMA

Citiți în numărul viitor despre vizita scriitorului Aris Fioretos în România. Acesta s-a aflat la București pentru a participa pe 15 și 16 martie la două conferințe la Universitatea din București și pentru a-și lansa romanul *Adevărul despre Sascha Knisch*, tradus în colecția „Biblioteca Polirom”. Joi, 15 martie, Fioretos a susținut conferința cu tema „Identitate fără frontiere: Întîlnire cu Aris Fioretos, un scriitor cu șase identități”, moderată de Liviu Papadima.

ȘTIREA SĂPTĂMÎNI

Regizorul Alexandru Solomon a început pe 12 martie montajul peliculei *Război pe calea undelor*, un documentar despre radio Europa Liberă, iar post-producția ar trebui să se termine în vara acestui an pentru a putea înscrie filmul la festivaluri, a spus cineastul. „Este un film despre ce a însemnat radio Europa Liberă pentru România în timpul regimului comunist”, a declarat producătorul filmului, Ada Solomon. „Este un film despre puterea media, dar e și un film de acțiune, în care urmărim povestea teroriștilor care au încercat să distrugă radioul, angajați fiind de Ceaușescu.”

SUPLIMENTUL LUI JUP

Autorii români au pornit în Turul Europei

Două târguri internaționale de carte în martie, unul în mai și alte două proiecte desfășurate la Viena și în Luxemburg – Capitală Culturală Europeană oferă ocazia autorilor români de a se prezenta publicului european.

Grupaj realizat de George Onofrei

Aproape concomitent, în martie, au loc târgurile de carte de la Leipzig (22-25 martie) și de la Paris (23-27 martie). Pe 25 martie, de la ora 11, standul României de la Paris va găzdui lectura publică din romanul *Întîlnirea* de Gabriela Adameșteanu, susținută de Marie-France Ionnesco, în prezența autoarei. Traducerea fragmentelor îi aparține, de asemenea, lui Marie-France Ionnesco. Va prezenta George Banu. Iar pe 12 aprilie, la Institutul Cultural Român din Paris, se va juca spectacolul *Întîlnirea*, realizat de Cătălina Buzoianu.

O prezență consistentă românească va fi asigurată la Tîrgul Internațional de Carte de la Leipzig. Standul țării noastre va fi organizat pentru al doilea an consecutiv de Ministerul Culturii și Cultelor în colaborare cu Editura Polirom. Sloganul s-a păstrat: „Votează literatura tînăra!”. „Tîrgul de carte de la Leipzig e în sine un eveniment important, deci prezența editurilor românești, măcar a celor mari, e, în opinia mea, necesară. Apoi, este vorba despre un târg de carte în care se produc lecturi, în care se desfășoară evenimente ce atrag la standuri, în sălile de lectură și un public consumator de literatură, nu neapărat unul strict «de specialitate», susține scriitorul Lucian Dan Teodorovici, coordonatorul colecției „Ego. Proza” de la Polirom.

2 X Lăzărescu și Lungu

Tîrgul de carte de la Leipzig va reuni 2.100 de edituri din 30 de țări. Invitatul de onoare al ediției 2007 este Slovenia, prezentată sub motto-ul „Țara cu cea mai mare densitate de literatură pe metru

pătrat”. România participă cu autorii Dan Lungu, Florin Lăzărescu, Adela Greceanu și Grete Tartler, prezența ultimelor două fiind asigurată de Institutul Cultural Român din Berlin. „Faptul că e al doilea an consecutiv în care se desfășoară la Leipzig programul Editurii Polirom cu Ministerul Culturii dovedește că prima ediție, la care a participat Cecilia Ștefănescu, cu o lectură din romanul *Legături bolnavicioase*, și cu mine, ca scriitor, cu o lectură din *Cu puțin timp înaintea coborîrii extraterestrelor printre noi*, s-a bucurat de succes”, spune Lucian Dan Teodorovici.

MCC a finanțat cu circa 42.500 de euro participarea la Tîrgul de la Leipzig și a ales un stand standard, din cele puse la dispoziție de organizatori. Pe 24 martie vor avea loc discuții și lecturi bilingve cu Adela Greceanu și Christiana Avramidou din Cipru, iar apoi cu Florin Lăzărescu și Krisztian Gresco din Ungaria. Florin Lăzărescu și Dan Lungu au programate lecturi din romanele *Trimisul nostru*

special, respectiv *Raiul găinilor*, pe 24 și 25 martie.

„Leipzigul este un târg care pune accentul pe editurile și scriitorii din estul Europei. Se organizează tot felul de simpozioane, mese rotunde, întâlniri axate pe literatura estică, prin urmare, cum interesele noastre e să ne raportăm la context, prezența acolo nu poate fi decît benefică. Iar popularizarea literaturii române, în același context, mi se pare mai mult decît necesară”, a mai declarat Lucian Dan Teodorovici. Polirom a pregătit pentru Leipzig un catalog special cu Dan Lungu și Florin Lăzărescu, o serie de plante, precum și afișe. „Efortul e însă comun, căci plantele, de exemplu, sînt axate pe prezentarea întregii manifestări românești. De asemenea, am fost consultați în mai multe aspecte ce țin de organizarea evenimentului. Vreau însă să subliniez faptul că o contribuție foarte importantă o are ICR Berlin, care a organizat la rîndu-i evenimentul, a dublat prezența unui autor, Florin Lăzărescu, cu o lectură publică și a fost un consultant foarte serios pe tot ceea ce a însemnat pregătirea anterioară tîrgului”, a mai adăugat Teodorovici.

Continuare în paginile 4-5

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Radu Pavel GHEO

Partide și slogane (I)

Fiecare partid politic, atunci cînd își face programul și-și stabilește doctrina, își caută neapărat și un slogan – cîteva cuvinte simple, percutante, cu sonoritate și cîrlig la public. Problema e că sloganul, dincolo de gîdilitura plăcută în urechi, trebuie să sintetizeze cumva și mesajul partidului. Unul pozitiv, desigur. Și, dacă se poate, și sincer.

Cum partidele politice din România au mari greutăți cu doctrina în general, e normal ca și sloganele lor să fie în mare suferință. Majoritatea nu sînt foarte cunoscute publicului, adică alegătorilor, iar atunci cînd sînt cunoscute, fie nu spun mare lucru despre partid, fie – lucru mult mai grav – nu definesc onest posesorul de slogan.

O soluție simplă ar fi adaptarea partidului la sloganul său, ba chiar, dacă se poate, la programul său politic. Doar că după atîția ani de versatilitate și maleabilitate doctrinară, în care partide de „hăis” au luat-o „cea” și invers, în funcție de poziția cașcavalului politic, o asemenea acțiune radicală ar zdruncina din temelii edificiul politic autohton. O soluție mai simplă, mai eficientă și mai sinceră ar fi schimbarea sloganelor în funcție de poziția actuală a partidului în cauză. Așa am evita dezamăgirile reciproce și noi, și politicienii.

E greu. Dar se poate încerca. Unele partide nici nu riscă mare lucru. Iar partidele mai cunoscute ar putea chiar cîștiga din plusul de sinceritate oferit cu atît de puțin efort: două-trei vorbe schimbate și-un plus de onestitate (aha, uite un slogan bunice!).

Cum s-ar putea face asta? Păi, să luăm, de exemplu, faimosul slogan al Alianței DA (căreia Alina i-a spus, mult mai nimerit, „Alianța MDA”): „Dreptate și Adevăr”. Mai merge el azi, în contextul păruiei generalizate dintre cele două partide din Alianță? Nu prea. Și-a pierdut credibilitatea și trebuie schimbat. Dar cum? M-am gîndit inițial la o prelungire a lui într-un distih: „Dreptate și Adevăr/ Pînă cînd ne luăm de pîr”. E cam dur, dar onest. Unii ar putea aprecia onestitatea. Oricum, dacă liderii Alianței țin să păstreze inițialele, ar putea folosi sloganul „Demolăm și Atacam”. Sau, pentru a lămuri claritatea viziunii lor, merge și „Doamne Ajută”. Cel mai sincer ar fi însă un slogan de tipul: „Noi cu noi, voi cu voi”. Înțelege oricine.

Partidele politice individuale au aceeași problemă de comunicare. Iată, de exemplu, sloganul Partidului Național Liberal (unul isto-

» O soluție mai simplă, mai eficientă și mai sinceră ar fi schimbarea sloganelor în funcție de poziția actuală a partidului în cauză. Așa am evita dezamăgirile reciproce și noi, și politicienii.

ric, ce-i drept, dar asta nu-i o calitate suficientă): „Prin noi înșine!”. E bun, scurt, memorabil, doar că nu-i deloc limpede. Mai clar ar fi un slogan de genul „Prin noi înșine, pentru noi înșine”. Sau „Prin noi înșine, de la voi înșivă!”. Alegătorii ar putea aprecia în egală măsură și sinceritatea, și umorul cinic al liberalilor contemporani. Să nu mai spunem cîte jocuri de cuvinte simpatice se pot crea de aici: „Prin noi înșine, cu ele însele”, „Prin voi înșivă, fără noi înșine”, „Prin ea înșăși, cu el înșuși” și așa mai departe.

Partenerul liberalilor în Alianța (M)DA, Partidul Democrat, are un slogan absolut insipid: „România prosperă, România democratică”. L-am uitat în clipa în care l-am văzut. A trebuit să-l copiezi aici cuvînt cu cuvînt. E clar că democrația au nevoie de o rebranduire. E un lucru mai greu de realizat, așa că nu mă încumet decît la niște sugestii: „România cu taigă, România democratică” (cu trimiteri directă la președintele țării), „Democrați și democrați, prosperăm, prosperitate”. Absolut aiurea, mi-a trecut prin cap și un slogan bun pentru „Playboy”, „Hustler” și alte reviste, ce ar asigura un public mai mult masculin, dar fidel: „Democrați pentru democrați”.

Nu uit că din PNL s-a desprins o aripă, numită Partidul Liberal Democrat (PLD). Are, desigur, și el un slogan, născut din inițialele partidului: „Progres, libertate, demnitate!”. E frumos, e modern, e progresist, dar nu înseamnă nimic din punct de vedere politic. L-ar putea folosi orice partid: de stînga, de dreapta, de centru, de sus, de jos... E nevoie de un text mai clar, mai particularizant și ușor de reținut, cum ar fi, să zicem, „Aripi liberale, aripi democratice”. Sugerează și ruptura de PNL, și tendința de plutire între două doctrine. Ar merge și un acronim ca DemoLibre, dar e cam prețios, nu?

Însă cum acestea nu sînt singurele partide demne de o rebranduire, o să revin săptămîna viitoare.

» „Probabil că a luat ceva timp pînă cînd să ne acomodăm cu ideea că producem și literatură exportabilă, care să-i intereseze și pe cei din afară. Romanele din ultima vreme, de prin 2000 încoace, încep să fie ceva mai degajate.”

PIUNEZE

Cezar AVRAMESCU

Efect de ecou

Ultimul număr al „Suplimentului” continuă o discuție foarte interesantă despre TVR Cultural. M-aș înscrie și eu la discuții. Evident, cu o explicabilă întârziere, fiindcă toată viața am fost un întârziat. Totuși, m-aș înscrie într-o arie mai largă de considerații și anume în problematica generată de conceptul de cultură.

Cînd ceri unei persoane autorizate o definiție, măcar aproximativă, a conceptului de cultură, ocolește dibaci întrebarea: „Păi, acest concept e bine cunoscut”. Adevărul este că acest concept conține multe lucruri care trebuie discutate. Să amintim doar de dependența temporală a valorilor culturale. Dintre cele ce, odată, erau considerate ca valori certe, cu timpul pălesc. Se întâmplă uneori, dar mai rar, fenomenul invers. Lucruri care la timpul lor au trecut neobservate, de-abia după o lungă perioadă de timp sînt descoperite și apreciate. Este cazul muzicii clasice a lui Bach sau Albinoni de pildă, ale cărui manuscrise au fost descoperite într-un timp foarte apropiat de al nostru, într-un anticariat. Sau de manuscrisele Partitelor solo pentru vioară ale lui Bach, descoperite în locuința unui nobil rus și folosite la aprinsul focului.

În clasificarea artelor datorată lui Hegel, literatura este situată pe primul loc. Ea are și avantajul că este accesibilă tuturor la domiciliu, fără a avea nevoie de intermediari (cu excepția traducerilor). Dar s-a scris enorm. Ce reținem? Ce selectăm? Și cine face selecția? (În afară de cea datorată timpului, deși unele valori rămîn nealterate odată cu trecerea timpului.) Personal, îi invidiez pe cei care n-au cunoscut încă plăcerea lecturii unor opere fundamentale. Mă gîndesc însă dacă pentru generațiile actuale lectura ar avea aceeași savoie.

Muzica clasică are dezavantajul necesității unor traduceri, în care

orchestra, dirijorul, interpreții, calitatea instrumentelor joacă un rol esențial. Muzica de cameră, dat fiind numărul redus de interpreți necesari, ceea ce le sporește responsabilitatea, se individualizează cu un grad de rafinament superior. De aceea, de pildă, marile cvartete (Lasalle, Busch, Julliard, Amadeus) repetă ani de zile pentru a obține omogenitatea cerută de marile interpretări.

Picturile, sculpturile nu pot fi apreciate și admirate decît dacă sînt privite direct. Mi-amintesc cu aceeași emoție frescele lui Masaccio din Santa Maria de Carmine din Florența sau *Pieta* ori *Sclavii* a lui Michelangelo, emoție care nu poate fi obținută din reproducere.

S-a ridicat problema rentabilității actului de cultură. Acest lucru, cu excepții fericite și uneori, ale unor imposturi, este imposibil de realizat. Florența a cunoscut acea dezvoltare extraordinară datorită mecenatului familiei Medici. Ghiberti a lucrat 27 de ani la capodopera sa *Porțile Paradisului*, timp în care expunea machetele la porțile atelierului său, invitînd trecătorii să-și expună opiniile.

Să amintim faptul că, în țările cu o solidă cultură, în clasamentul celor mai de seamă oameni ai țării respective, geniile nu figurează pe primul loc, peste tot preferîndu-se oameni politici.

În fine, s-a ridicat problema slabei audiențe a emisiunilor de cultură. Or, nu putem acuza pe cineva de dezinteres pentru lucruri pe care nu le cunoaște și pentru care nu s-a făcut prea mult pentru popularizare. Mulți vor accepa accesul la artă din snobism, dar snobii de azi pot fi iubitorii de mîine. Pentru mine, Mezzo este un foarte bun canal de televiziune, și-i duc lipsa.

În fine, cred că ar fi util un inventar al marilor valori culturale românești. Ar fi interesant și relevant.

Pe 25 martie, la Viena, va fi vernisată expoziția de fotografie realizată de Carmen Morar în Lindenfeld

© Foto: Carmen Morar

Pierdut scriitor român. Îl declar plecat în turneu

» Institutul Cultural Român din Viena, Polirom, Asociația Theodor Kramer și Asociația Austriacă pentru Literatură dau pe 25 martie startul unui program lunar de lecturi publice și discuții. Primul participant la proiect este scriitorul Ioan T. Morar, care va lectura din *Lindenfeld*. Totodată, va fi vernisată expoziția de fotografie realizată de Carmen Morar în Lindenfeld. În lunile următoare vor citi Vasile Ernu (în aprilie, *Născut în URSS*), Dan Lungu (în mai, *Sint o babă comunistă!*), Radu Pavel Gheo (în iunie, *Adio, adio patria mea, cu î din i, cu â din a*). Publicul-țintă al proiectului îl reprezintă, potrivit ICR Viena, editurile austriece, jurnaliștii culturali (în principal de la Radio ORF), scriitorii și organizațiile culturale interesate de România și de eventuale parteneriate cu Institutul.

» Continuă la Luxemburg programul „Les Belles Roumanies”. La Esch

sur Alzette, Centrul Cultural Kultur-Fabrik organizează din februarie, cu sprijinul Institutului Cultural Român, lecturi literare și dezbateri. În total, vor fi șase „Bistrouri” și 21 de nume. Pe 6 martie, Ana Blandiana, Emil Brumaru și Alexandru Călinescu au luat parte la o seară dedicată poeziei. Vor urma teme precum „Literatura germană din România”, „Literatura alternativă” (cu Gabriela Adameșteanu, Dan Lungu și Simona Popescu), „Noul val” (cu Răzvan Rădulescu, Florin Lăzărescu și Ioana Bradea) sau „Contra-literatura” (cu Dan Petrescu și Luca Pițu).

» La Basel, în Elveția, între 11 și 13 mai vor fi prezentați în cadrul unui turneu de lecturi publice Cecilia Ștefănescu, Filip Florian, Dan Lungu și Florin Lăzărescu, precum și Silviu Lupescu și Lucian Dan Teodorovici, în calitate de editori.

» „Romanele din ultima vreme, de prin 2000 încoace, încep să fie ceva mai degajate, nu mai tratează numai teme specific românești, legate de exorcizarea demonilor comunismului, de exprimarea mizerabilismului unei existențe triste și feroc din ultimul deceniu al secolului trecut. Ele încep să se apropie de teme ale eului, de descoperirea acestei mitologii a celui care vorbește, scrie. Ne reîntorcem la temele majore – dragoste, moarte – cu detașare. O detașare care le face simpatice, sînt plăcute la lectură.” – criticul literar Doris Mironescu

» „De la programul «Les Belles Etrang res», care a cuprins acum mai bine de doi ani doisprezece scriitori români, pînă la actualul program «Les Belles Roumanies» care înseamnă anul acesta o serie de lecturi la Luxemburg, de la invitațiile care ni s-au adresat, pentru anul în curs, de a trimite lunar cite un scriitor român la Viena, pînă la interesul mai mult decît îmbucurător pentru traducerea a deja numeroși autori români publicați în colecțiile «Ego. Proză», «Fiction Ltd.» și nu numai – toate acestea confirmă că literatura română «tinăra» a început să existe cu adevărat și în spațiul internațional.” – Lucian Dan Teodorovici, coordonatorul colecției „Ego. Proză” de la Polirom

» „Asistăm la o reorientare a publicului destul de evidentă către literatura română și destul de normală. Foarte mulți ani nici nu s-a prea scris și nici nu s-a prea citit literatură română. A fost o vreme plină de patimi politice, plină de recuperare, o poftă de traduceri, care lipsiseră, și s-a ajuns acum la un soi de normalitate: lumea s-a umplut de golurile care existau și acum se înțiplă ceea ce va constitui normalitatea multă vreme de acum înainte.” – scriitorul Filip Florian

Traduceri de la Est la Vest

Pe lângă prezența la târgurile europene de carte sau în cadrul programelor de lecturi publice ale institutelor românești din străinătate, 2007 se arată a fi un an excelent pentru autori și din punctul de vedere al numărului de volume publicate de editurile străine.

Cel mai cunoscut caz este acela al lui Filip Florian, care a semnat de curând un contract cu prestigioasa editură americană Harcourt. Aceasta a preluat drepturile de traducere ale romanului *Degete mici* pentru întreaga lume, exceptând Ungaria (aici va fi publicat de Magveto) și Germania (unde exista deja un contract cu Suhrkamp). Săptămîna trecută, Harcourt a încheiat negocierile cu editura poloneză Czarne, care va publica și *Bănuțelii*, volumul scris împreună cu Matei Florian.

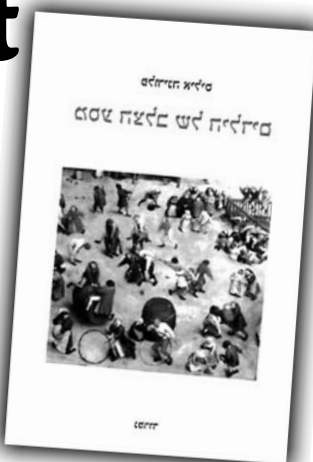
Editura Polirom are deja încheiate pe anul acesta 14 contracte de editare pentru autorii săi și se află în negocieri pentru alte titluri.

Romanul lui Florin Lăzărescu, *Trimisul nostru special*, va apărea în Austria la Wieser Verlag, în Franța la Editions des Syrtes și în Slovenia la Modrijan Zalo ba. Dan Lungu, al cărui *Rai al găinilor* a apărut în Franța în 2006, își va vedea romanul publicat în Slovenia la Društvo Apokalipsa și în Austria, la Residenz Verlag.

Nora Iuga, ce va fi publicată în mai puțin de o lună, în Germania, cu o antologie selectivă din volumele de poezie și va primi Premiul Friedrich-Gundolf, se va bucura de alte două apariții, de data aceasta cu romanul *Sexagenara și timărul*, în bulgară (la Paradox) și slovenă (la Beletrina).

Cărțile lui Cezar-Paul Bădescu, *Luminița, mon amour* și *Tinerțile lui Daniel Abagiu*, vor apărea în Bulgaria, la Paradox.

Tot în Bulgaria, de această dată la Balkani, vor fi editate cartea Doinei Ruști, Zogru, și cea a Ceciliei Ștefănescu, *Legături bolnavicioase*. În Rusia va fi publicat Vasile Ernu, cu *Născut în URSS*, la AdMarginem Press. „Nu putem spune că un anume lucru a declanșat acest interes.

Ediția în limba ebraică a *Cruciadei copiilor*, apărută la Editura Nymrod

De doi ani, cel puțin, Editura Polirom a organizat sau participat la multe evenimente, tocmai în scopul de a atrage atenția asupra literaturii contemporane. Aș vrea să mai amintesc, doar ca unul dintre exemple, participarea din toamna trecută, la Tîrgul de Carte de la Frankfurt, cu un program de promovare a prozei românești și cu un catalog denumit *11 Books. Contemporary Romanian Prose*”, explică Lucian Dan Teodorovici afluența ofertelor de traducere venite de la editorii străini pentru cărțile autorilor români. „Sigur, eu vorbesc din perspectiva Editurii Polirom, dar eforturi de promovare au făcut în ultima vreme atât ICR-ul, cât și MCC-ul, la care putem adăuga unele agenții literare, cu un accent special pe agenția condusă de doamna Simona Kessler, precum și efortul altor edituri”, a mai adăugat Teodorovici.

CRUCIADA COPIILOR, LANSATĂ LA IERUSALIM

A apărut deja în Israel cartea Florinei Ilis, *Cruciada copiilor*, la Nymrod Books, și a fost lansată la Tîrgul de Carte de la Ierusalim. „Tîrgul de la Ierusalim este primul la care am participat ca invitată. Am vizitat Tîrgul de Carte de la Frankfurt, în urmă cu doi ani, dar în mod «neoficial», așa putea spune”, ne-a declarat Florina Ilis. „La Ierusalim am avut o lansare în cadrul Tîrgului. A urmat o întîlnire cu publicul, în cadrul «Literary Café». Aceasta a fost găzduită de jurnalistul israelian Oren Nahari și au mai participat scriitorul austriac Thomas Glavinic și scriitorul lituanian Marius Ivackevicius”.

Autoarea a mai adăugat că toate cărțile sale i se par potrivite pentru a fi traduse în străinătate, în orice limbă, nu numai în ebraică.

» **„Mi-aș dori ca romanul *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit* să fie tradusă în japoneză. *Cruciada copiilor* a avut mai mult succes și este mai solicitată pentru traducere fiindcă are în prim-plan lumea contemporană a României, lumea în care trăim, străinii sînt foarte interesați de această lume.” (Florina Ilis)**

MUZICĂ PE LITERE

Răzvan ȚUPA

Energie electro: Faint

Un interviu nu tocmai recent al trupei *The Faint* era prezentat astfel: „Spuneți că n-ați auzit de *The Faint*? Aveți încredere în noi, o să auziți!”. *The Faint* se numără printre trupele care, la sfîrșitul anilor '90, au dovedit că sonoritățile punk-rock tratate cu mijloacele muzicii electronice se pot muta cu succes în cluburile de dans.

În 1994, *The Faint* foloseau numele de scenă Norman Bailer. O referință la scriitorul Norman Mailer s-a spus, pînă cînd membrii au recunoscut că era doar un joc de cuvinte. Componenta trupei se tot schimbă și expresia pe care o foloseau pentru cei care plecau era „Norman bailed out”. Cînd s-a pus pentru prima dată problema să cînte în public, au considerat că plecarea unor membri este reprezentativă pentru ei, așa că s-au lansat cu numele Norman Bailer. Trecerea la numele *The Faint* este legată de renunțarea la chitară în favoarea sintetizatorului.

Pentru cel mai recent album, *Wet from Birth* (2004), Todd Baechle, vocalistul și unul dintre fondatorii trupei, a povestit că formația a închiriat un depozit „plin de uscătoare și mașini de spălat ca să avem un loc în care să scriem cîntece, să repetăm și să filmăm pentru spectacolele noastre. Ne-am întîlnit acolo în fiecare zi a săptămîinii ca niște funcționari la oficiu. Locului i-am și spus «orificiul» și am dat cateva petreceri de cite ori programul era prea monoton”.

Nici noul nume, *The Faint*, nu are o semnificație anume, unul dintre membri insistînd asupra faptului că „poate este vorba despre ambiguitatea cuvîntului”, o muzică în același timp „vagă și foarte vizuală”.

Ceea ce te surprinde de la primele acorduri din *Agenda Suicide*

sau *Erection* și chiar în cazul pieselor elaborate, lente, cum este *Ballad of a Paralyzed Citizen* este senzația de injecții cu energie. Latentă sau explicită, energia celor de la *The Faint* este aruncată, reținută, modulată cu lejeritatea glam-rockului de altădată.

Fără versuri, muzica *The Faint* nu e completă. Jucîndu-se cu formule mai mult sau mai puțin coerente, textele lor ajung la alături surprinzătoare de expresii cinice și sintagme delicate: „Trebuie să observ frumusețea/ Nu cît a durut/ Ud ca o cireasă/ În baia de sînge a nașterii/” (*Birth*) sau „cînd mă așez să mor, lucrurile care-mi trec prin cap/ sînt dacă am pierdut timpul, cred că da/ am muncit pe viață/ nu vrem decît căsuțele drăguțe/ munca noastră face căsuțele drăguțe/” (*Agenda Suicide*).

Aparent e ușor să-ți faci o impresie despre cum sună *The Faint*. Pentru început, vocea din distorționările electronice intră în ritmul unei baterii care este cînd *old school heavy metal*, cînd disco: „nu accepta că îți e rău/ lasă-ți corpul să-și revină/ senzația de leșin pe care o ai/ nu e ceva permanent// nu cumpăra greața de la tv,/ tu vrei sănătate, ei vor taxa lor/ vezi reclamele și începi să te gîndești/ simt că începe//”.

În realitate e un pic mai complicat. Asculți și brusc te trezești cu un violoncel care face armonii grave printre acorduri electronice (*Ballad of a Paralyzed Citizen*). Și acesta nu este decît începutul. Într-o piesă *The Faint* se întîmplă mereu ceva. Mereu altceva.

Tot Todd e autorul celei mai simple descrieri a trupei: „Ascultați: sîntem o trupă care cîntă și folosește sintetizatoare într-un context rock”. Atît.

SALUTĂRI DE LA PETRILA DE ION BARBU

Amoc – profesori vs elevi

În anul 2002, în Erfurt, oraș din estul Germaniei, Robert Steinhäuser a împușcat 13 profesori, 2 colegi și un polițist. Apoi s-a sinucis. Profesori, fiți atenți: o notă proastă și imediat iese cu bum-bum.

Marius Babias

Practic nu trece nici o săptămână fără ca undeva în lume vreun școlar să nu o ia razna. Recordul actual într-ale ciuruitului colegilor și profesorilor îl deține oricum Robert Steinhäuser, care ar fi meritat să intre în Cartea Recordurilor la categoria „izbucniri violente” – alături de campionii mondiali la sculpat la distanță și dușat încontinuu.

Ciți morți, tot atâtea explicații și învinuiri pentru violența din școli. Notele proaste și problemele cu profesorii sînt adeseori privite drept declanșatorii unor astfel de acte. Psihologii consideră consumul de jocuri video violente, precum „Counterstrike” sau „Doom”, răspunzător pentru excesele de violență, pretinzînd că acestea furnizează modelul pentru coregrafia actului criminal. Conform vecinilor și colegilor, făptașii dădeau adeseori dovadă de o nevoie hipertrofiată de recunoaștere. Jurnalistișii își bagă nasul în colecția lor de CD-uri și descoperă muzica celor de la Slipknot, o trupă heavy-metal specializată în show-uri live cu fierăstraie electrice.

Dacă toate aceste tentative de explicare a fenomenului sînt corecte, atunci

în fiecare dintre noi zace un ucigaș. Atunci fiecare figură acneică ce se uită la MTV ar deveni un star pop. Și fiecare soldat ONU trimis în Afganistan, un potențial asasin. Sînt toți fanii John Lennon pacifiști, chiar dacă unii își bat nevestele și își molestează copiii? Dacă șofatul ar fi permis abia începînd de la vârsta de 25 de ani, nu ar mai avea loc asasinat de tip drive-by* pe autostrăzile din L.A.? Ar mai trăi Kurt Cobain încă dacă deținerea de arme ar fi fost interzisă la nivel general? Și klingonienii, inamicii de moarte ai Căpitanului Kirk din seria pentru televiziune *Star Trek Enterprise*, ar fi mai puțin maligni dacă n-ar beneficia de navele lor invizibile?

Chiar dacă se găsește cite un simbur de adevăr într-una sau alta dintre explicații, văzute pe de-a-ntregul sînt complet eronate. Căci dacă dispozitivul explicativ curent în cazul unei izbucniri violente a unor școlari ar fi corect, atunci, pe cale de consecință, nu ar exista dect o soluție: desființarea sistemului social de supraveghere și punitie și, ca să spunem așa, interzicerea totală a realității.

Școala – închisoarea cunoașterii

Spre deosebire de anii '70, aflați în sialjul revolțelor studențești, astăzi școlile nu mai sînt locurile sociale care să exercite o influență durabilă asupra dezvoltării personalității, asupra înțelegerii politicii și asupra mediului existențial al fiecărui tînar. Școlile nu mai produc impulsuri sociale holiste în chestiuni de maturitate politică și competență socială. Astăzi, școlile oferă o imagine întunecată: reconstruite ca închisori ale cunoașterii, sînt un Alcatraz exclusiv, al presiunii pentru performanță. Școlile sînt o reprezentare exactă a întregii situații sociale, și nu o enclavă a experimentării de proiecte de viață. În prim-planul educației stă presiunea pentru performanță și pentru cunoaștere în vederea unei vaigi perspective profesionale. Legea de fier care guvernează este cea a cererii și a ofertei. Calificarea profesională, nu emanciparea individului, reprezintă nucleul interior al sistemului educațional școlar și universitar. Dezvoltarea personalității și autonomia individuală sînt considerate inefficiente și pedepsite ca un comportament social eronat.

» **Michael Moore a turnat filmul, premiat la Oscar, *Bowling for Columbine* (Cîntec pentru un masacru), despre relația dintre violență și capitalism.**

Pe un astfel de fundal, actele violente ale școlărilor care o iau razna capătă o altă semnificație socială. A trece cu vederea relațiile supraordonate dintre violență și presiunea pentru performanță și dintre individualitate și control social și a căuta în schimb motivele pentru excesele de violență exclusiv în sfera privată a maniacosasinului reprezintă o abordare behavioristă care nu include problema principală: sistemul educațional în ansamblu. Viitoare izbucniri de violență ale școlărilor împotriva unui sistem de supraveghere și punitie par deja programate.

torului singuratic din gherila urbană, dar sînt total decuplate de orice țel politic. Cultura *gothic*, de la care se reclamau desperadoșii din Littleton, a fost între timp infiltrată de către dreapta. Michael Moore a turnat filmul, premiat la Oscar, *Bowling for Columbine* (*Cîntec pentru un masacru*), despre relația dintre violență și capitalism. De la o zi la alta vor apărea mai multe clone ale școlărilor care nu se descurcă cu presiunea pentru performanță și care cel puțin la nivel mental vor să-șiucidă părinții, profesorii și pe ei înșiși.

Profesorii, carieriiștii și alți conformiști trebuie să privească în viitor. O notă proastă, un cuvînt prost ales – și imediat iese cu bum-bum. Faptul că în Europa de Vest și în SUA așa de multe școli sînt contaminate de gîndirea de dreapta arată că dezvoltarea personalității și maturitatea politică nu se regăsesc în planul de învățămînt. Profesorul amenință cu notele proaste și corigența, școlarul are pregătite bita de baseball și pușca. Dorința tinerilor de a avea o identitate socială trăită este satisfăcută tot mai mult de către grupuri cu modele de gîndire autoritare și stereotipale, precum skinheadșii și neonaziștii – sau tocmai de către fantasma apocalipticului luptător singuratic, care se autodistruge după ce a aruncat lumea în aer. Temele sociale ale mileniului sînt șomajul și radicalismul de dreapta. Zeul science-fictionului, Philip K. Dick, prevăzuse deja acest lucru în anii '50: formați ca niște Blade Runneri fără suflet și chelfăniți în numele performanței, școlarii ripostează acum. Cum cînta cîndva Pink Floyd: „Hey, teacher! Leave the kids alone!”.

Traducere de Cristian Cercel

* În original: *Drive-by-shooting*, termen desemnînd asasinatete de tipul celui al lui Tupac Shakur, în care ucigașii trag din vehicule aflate în mers (n. trad.).

Cei doi liceeni din Littleton au ucis în 1999 un profesor și doisprezece colegi de la liceul Columbine

Vasile, în momentul acesta mă văd nevoit să mă opresc: nu mai am hirtie, iar datoria mă cheamă. Te rog așteaptă, înainte de a-mi răspunde, o a doua scrisoare, în care voi încerca să mă pliez pe analiza lui Nabokov la Joyce.

Dragă Bogdane, scuze, dar nu am timp să te las să te „pliezi pe analiza lui Nabokov la Joyce”, căci devine prea riscant pentru mine. Știi, e ca la șah, nu poți face două mișcări simultane. Așa că o să încerc s-o fac pe prima, cu „pionul” firește, sperînd că vom avea un „meci” incitant.

Tu ce crezi: ține pînă la Moscova?

PRIMA EPISTOLĂ A LUI VASILE ERNU CĂTRE BOGDAN-ALEXANDRU STĂNESCU

Pionul negru face prima mutare

Da, îmi aduc aminte bine de ultimul 1 decembrie, sârbătoare față de care nu am nici organ, nici sensibilitate. Dar, din păcate, asta nu e singurul meu defect. Ce să-i faci, „eu nu am aripi”. Discuția noastră „literară” din acel beci al Hanului lui Manuc îmi aduce aminte mai degrabă de „polemicile” din copilărie pe care le aveam în curtea blocului: care e cea mai bună bicicletă? Și, cum aveam numai două mărci, ne împărțeam în două găști rivale, cu argumente pro și contra. Care-i cel mai bun scriitor? Să fie Gogol sau Joyce? Fără a ține cont că alături de ei ar mai încăpea un mic pluton de nume celebre ale literaturii universale, ne-am avîntat să ne apărăm *the best of-ul* nostru. Din ferice, nici seara n-a fost așa lungă, nici contextul atât de „literar”, că cine știe cu ce concluzii aberante mai terminam. Noroc că a intervenit între noi un nume respectat de ambii, care știe bine cele două limbi și literaturi la care făceam noi referință și că rora le-a dedicat pagini memorabile. *Nevinovata* de Vladimir Nabokov.

Apărarea „nevinovatului” Lujin

Nabokov este un mare scriitor și cu asta cred că sintem mai toți de acord. Însă *Lecciónile* lui, chiar dacă uneori sînt stră-

lucite, nu sînt deloc nevinovate. Și el pornește, ca și noi, de la supoziții clare, de la anumite afinități, face topuri fără mari scrupule, iar pe unii scriitori îi lasă corigenți, mergînd împotriva curentului. Cu unii e foarte sadic, iar cu alții – foarte binevoitor. Lecția despre Tolstoi începe cu această afirmație tranșantă: „Tolstoi este cel mai mare prozator rus. Dacă îi lăsăm la o parte pe precursorii săi, Pușkin și Lermontov, putem spune că, în proză, cei mai mari artiști ruși sînt: primul, Tolstoi; al doilea, Gogol; al treilea, Cehov; al patrulea, Turgheniev. Asta seamănă cu notarea lucrărilor studenților și, fără îndoială, Dostoievski și Salticov așteaptă la ușa biroului meu o explicație a notelor lor proaste”. Deci topul literaturii ruse este astfel făcut, iar cel aruncat la coșul de gunoi nu este nici altul decît Fiodor Mihailovici Dostoievski, căci „din punctul de vedere al artei care dăinuie și al geniului individual... nu este un mare scriitor, ci, mai degrabă, unul mediocru”.

Știm bine că Nabokov vorbește unui public american pe care-l disprețuiește, îl ironizează și vrea cu orice preț să-l pună într-un anumit orizont de înțelegere a literaturii. Ambele volume ale *Lecciónilor* sale, precum și fiecare autor luat în parte sînt legate și interpretate de așa manieră încît să avem ca rezultat un anumit mod de înțelegere a literaturii. Nabokov ne propune o schemă simplă și precisă: a. Opera literară este un fenomen lingvistic, și nu unul de idei; b. Lu-

mea creată nu trebuie să fie reală, ci plauzibilă; c. Opera de artă este un joc divin. Adică, o operă literară de valoare este pentru Nabokov o construcție din bucăți bine articulate stilistic, care crește natural și logic, care nu are nimic cu realitatea, dar care trebuie să fie plauzibilă și să simuleze o realitate de așa manieră încît elementul divin al creației să ne zgîndăre coarda sensibilă. Am încercat să definesc „opera literară” cu propriile lui cuvinte. De fapt, Nabokov, așa cum îl știu din cartile lui, dar și din alte surse, bate mult mai departe. Tînd să nu-i acord „prezumția de nevinovăție” chiar dacă-l iubesc. Autorul *Lolitei* parcă vrea să ne spună că ceea ce scrie el este adevărata literatură, vrea să ne spună și de ce este așa și chiar să ne arate o linie a descendenței adevăraților creatori. Ba, mai mult, Vladimir Nabokov vrea să ne ferească de anumiți impostori ai literaturii precum F.M. Dostoievski. Să fie chiar așa?

Cine e agentul Satanei?

Să revenim la textul despre Gogol. Da, cred că este cel mai reușit text al celor două volume, alături de cel dedicat conceptului de *poslosti*. (E adevărat că cei doi scriitori puși de noi în chestiune sînt ovaționați de Nabokov.) Aici el reușește să ni-l dezvăluie pe autorul *Mantalei* de o manieră exemplară. Gogol ne este prezentat fără a ni se ascunde perioadele de început și de sfîrșit ale carierei sale lite-

rare, care au fost catastrofice. Gogol este iertat de toate păcatele, pentru că a reușit o primă parte a *Sufletelor moarte* fără cusur, ne-a dat inegalabila *Mantaua* (de fapt, mai toată proza lui scurtă) și o piesă reușită, *Revizorul*. În *Lecție*, Gogol nu ne este doar povestit așa cum o face cu Joyce, de exemplu, ci ne este și explicat. Din Gogol își trage conceptualul său de *poslosti* care va aduce o fațetă nouă deja mult uzatului concept de *kitsch*, poate unul dintre cele mai importante concepte ale esteticii moderne¹.

Gogol ne este prezentat de așa manieră încît e greu să nu fii sedus de el. Ceea ce a scris bine Gogol este perfect în viața lui Nabokov, iar pentru un final fericit mai este nevoie doar de un „citiitor creativ”. Recunosc, sînt un fan declarat al lui Gogol, dar asta nu mă împiedică să văd și ce vrea să spună Nabokov dincolo de această „exegeză” excelentă. El își termină textul afirmînd simplu: dacă vreți să știți adevărul despre Rusia, nu vă apropiați de Gogol. El nu spune doar că Gogol nu este un scriitor realist, atacînd un vechi clișeu, ci că acest „realism” nu este posibil. Gogol a creat o lume pe care el ne invită să o găsim. Nabokov, la întrebări de tipul: „A existat Anna Karenina? A existat Ciciikov?”, răspundea simplu: „Aceasta nu este o întrebare culturală”. O astfel de construcție este o platformă comodă pentru Nabokov și un teren minat pentru cel pe care-l vizează direct: F.M. Dostoievski. Chiar dacă țin mult la opi-

» **Epistolele între Bogdan-Alexandru Stănescu și Vasile Ernu vor fi publicate lunar: „Care-i cel mai bun scriitor? Să fie Gogol sau Joyce?”**

niile lui Nabokov, spun că este ceva necurat în strategia lui. Cred că, în textul despre Gogol, Nabokov pregătește terenul de luptă cu Dostoievski.

„Hii, călătii mei!”... a cam trecut timpul și trebuie să pun punct. La început de discuție, am impresia că ne aflăm în abstractul punct N. și ne întrebăm precum cei doi mușci ruși din *Suflete moarte* care stăteau pe pragul circului și se uitau la roata trăsuri: „Ia te uită ce mai roată! Tu ce crezi: ține pînă la Moscova?”. Poate o să încuviințăm ambii că: „Țiiiine!”... „Dar pînă la Dublin o ține oare?” E greu de presupus pînă unde o ține acest început de epistole, poate inutile. Dar, cum zice Nabokov, „fantezia este rodnică numai cînd este inutilă”. Așa că... la drum!

¹ Vladimir Nabokov, *Lecții de literatură rusă*, Editura Thalia, 2006

² Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității*, Editura Polirom, 2005 (capitolul despre kitsch)

N-am cedat ispitei de a s

Interviu realizat de
Ana-Maria Onisei

Cum ați decis să scrieți o carte ca Apărătorii, un demers mediativ în literatura română contemporană și, poate tocmai de aceea, riscant?

Se pare că această situație mă urmărește. M-am nimerit să fiu „riscant” și inedit și cu Război fără Invingători, căci nu mă aflam pe nici un drum umblat al scrisului nostru. M-am nimerit la fel și cu Război cu Doctor Blues, ba chiar și cu cele două cărți despre reportaj. Abia ultima dintre ele a ajuns să fie bine difuzată, celelalte au trecut razant pe lângă cititorii, atingînd doar din greșală citiva. Dar cine mai citește azi cărți de sau despre reportaj? Evident, doar pasionații și năucii. Și aici ajung la Apărătorii. Am scris acest roman așa cum am scris celelalte cărți, adică într-un fel de contra-curent, un fel de eliberare, ca și cum aș fi spus, în subsidiar, „nu scriu ce «se scrie», nici ce «se vînd», nici ce «se cere», ci ceea ce simt nevoia să scriu, chiar dacă pare o idee cam aiurită”. Și cred că, într-adevăr, Apărătorii reprezintă cea mai aiurită dintre ideile mele. Dar mă bucur că n-am cedat ispitei de a renunța, de a scrie o carte mai „grea” sau de a o înlocui cu un curs universitar. O carte „copilărească”, plină de aventură și de fantezie este, cred, necesară cititorului român de azi.

Ce fel de documentare ați făcut pentru scrierea Apărătorilor?

Am avut nevoie de o documentare serioasă, deși se vor ivi, inevitabil, istorici care vor formula obiecții la diverse împrejurări prezentate în carte. Nu este vorba însă despre o documentare menită să „romanteze” viața lui Ștefan cel Mare, așa cum am auzit deja comentîndu-se. Nici vorba. De altfel, Ștefan nici nu este personajul central al romanului. Revenind la documentare, trebuie să spun că ea s-a realizat pe măsură ce cartea mergea mai departe. A fost pasionantă și diversă, cuprinzînd cărți despre civilizația și pictura venetiană, despre organizarea Moldovei feudale, despre tradiția și istoria imperiilor mongole de după Ghinghis Han. În plus, am revenit la un subiect care mă absorbea cu mai bine de zece ani în urmă, cînd scriam Întoarcerea la Shaolin, anume tehnicile de luptă ale clanurilor Ninja și viața cotidiană în Japonia secolului al XV-lea.

Abordați un gen mai puțin cunoscut publicului românesc. Aveți temeri în legătură cu receptarea cărții?

Da. Întotdeauna am avut temeri. Nu scriu nici pentru sertar, nici pentru elite, nici pentru o improbabilă posteritate. Nu cred că am avut, pînă acum, marel noroc de a-mi găsi publicul, în afara unui mic număr de fani ai editorialelor sau reportajelor mele. Poate că întîlnirea va avea loc prin paginile Apărătorilor...

Pentru că are legătură și cu volumul dvs., cum vă raportați la „personajul” Ștefan cel Mare, ca fiind „cel mai mare român al tuturor timpurilor”?

„Topurile” de acest gen îmi repugnă. De regulă, nu mă regăsesc în ele, nici ca tehnică de tip sociologie, nici ca rezultat, nici ca idee de „voce a maselor”. Sint convins însă că Ștefan se află în rîndul marilor oameni de stat ai lumii, dovedind că a fost capabil să consolideze politic, economic și social o țară, avînd, apoi, geniul unei diplomații strălucite și curajul nebun de a lupta atunci cînd părea a nu avea nici un sens. Nu am învățat însă mare lucru din lecția lui. Prea multă vreme am preferat să tăcem și să ne adaptăm, în loc să riscăm o ripostă care ne-ar fi eliberat, dacă nu politic, măcar sufletește. De aceea, a-l cataloga acum drept „cel mai mare român” înseamnă nu doar a-l pune în raport cu Hași (cel mai mare fotbalist, nu?), ci

și a-i stîrni un zîmbet imaginar care ar însemna: „Abia acum v-ați adus aminte?”. Cred că marile modele ale ființei noastre se află dincolo de toপুরi.

La apariția volumului s-au făcut asemănări de scriitură și tematică pe de o parte cu romanul lui Mihail Sadoveanu Frații Jderi, pe de alta cu Shogunul lui James Clavell. Din perspectiva dvs., chiar există astfel de „fronturi” comune?

Asemănări de scriitură și tematică... inevitabil, dar, în același timp, fără teme. Nu simt că așa avea mare lucru în comun cu Sadoveanu, dimpotrivă, parcă am făcut tot ce el a evitat să facă și, invers, n-am făcut nimic din ce a reușit el să facă. Nu mi-am propus nici o „frescă istorică”. Nu mi-am propus evocarea blindă a unei lumi de altădată. Unde el a pus melodie, eu am pus ritm. Unde el a evitat spectaculosul, eu l-am subliniat. Unde el a deschis unghiul narativ, eu l-am închis, focalizînd un om, un gest, un obiect, o scripă de gînd. Unde el ar fi pus personajele să cugete adînc și să se lase învaluite de mit, eu le-am pus să acționeze, să alege, să suferă, să caute. Personajele lui Sadoveanu au timp. Ale mele n-au. Ceea ce nu le interzice accesul la profunzime. Lăstînd la o parte diferența de destin și de calibrul (într-un fel, a te raporta la Sadoveanu e o obrăznicie), trebuie să mai spun că Moldova este, pentru el, universal; îi simte respirația, îi rafinează limba, îi despletăste cu melancolie vechimea și tradițiile. Pentru mine, Moldova e doar parte a unei lumi fără centru (care e centrul, de la Veneția pînă la ultima plajă, cea dinspre Pacific, a Japoniei?), nu acord nici o atenție dialectului și refuz arhaismele construind o narațiune istorică ciudată, în care personajele sînt contemporane cu mine. În privința Shogunului lui James Clavell, singura asemănare poate fi aceea că un personaj european se adaptează la modul de viață al Japoniei medievale. Tema e reluată, de altfel, și în celebrul film Ultimul samurai, regizat de Edward Zwick, cu Tom Cruise în rolul principal. De altfel, nici ecranizarea Shogunului, cu Richard Chamberlain în rolul principal, n-a fost deloc rea. Mai departe însă, nici subiectul, nici spațiile acoperite de poveste, nici stilul scriiturii nu au nimic în comun.

V-ați gîndit vreodată clipă pentru cine scrieți, în timp ce lucrați la carte?

Da, numai că, fiind o carte de peste o mie de pagini, mi-am tot schimbat cititorii imaginari. Cu excepția, evident, a cititorilor reali, căci soția și cei doi fii ai mei au avut acces la paginile romanului pe măsură ce ele se scriau, astfel încît aveam mereu reacții aproape simultane cu scrierea. Cititorii la care mă gîndeam erau de mai multe feluri: unii, anonimi, fără vîrstă, care se lăsau prinși în farmecul povestii fără să strîmbe din nas fiindcă ar fi, uneori, neverosimili. Alții, între care prietenii mei, ca Vasile Popovici sau Mircea Mihăieș, acceptînd cu rezerve o atare „copilăreală” și întrebîndu-mă, pînă la urmă: „Ce te-o fi apucat?”. Alții, profesorii sau modelele mele, între care Ion Pop, Livius

Ciocărlie, Al. Călinescu, Alvaro Rochetti sau Alain Vuillemin, privind cu severitate amestecată cu îngăduință această „rătăcire” a mea de la marile teme ale cercetării literare. Și alții, care aș fi vrut să-mi fie prieteni, dar pe care nu i-am întîlnit niciodată așa cum ar fi trebuit, adică în discuții despre scris, printre care Dan C. Mihailescu, un excelent comentator tv al ultimei mele cărți despre reportaj, sau Nicolae Manolescu, un frecvent cititor imaginat al textelor mele, mai niciodată unul real. Acestora din urmă n-am știu însă ce tip de reacție să le atribui.

Ați spune că Apărătorii e o carte potrivită pentru a deveni film? Cum ați vrea să „arate” filmul?

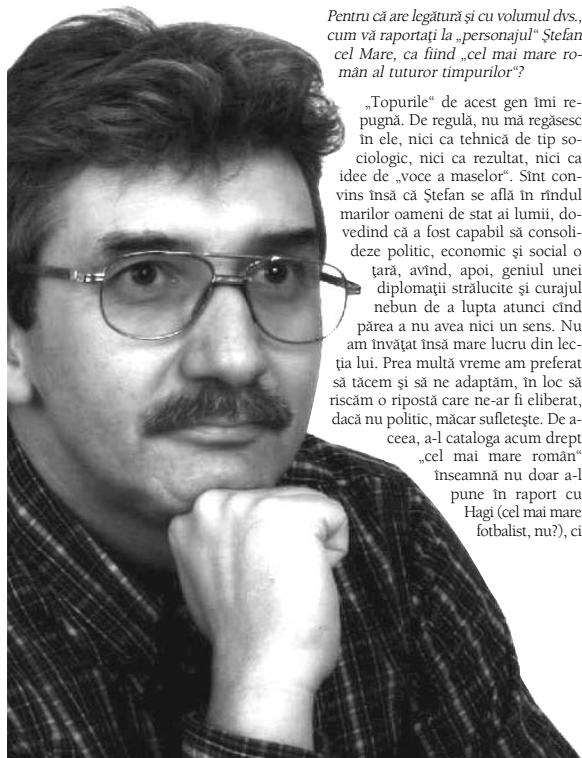
Aproape că a fost film înainte de a fi carte. În mintea mea. Multe scene, îndeosebi cele de acțiune, bătăliile, confruntările din Japonia, imaginile de iarnă din munții Caucaz sau cele multicolore ale palatelor venețiene, sînt „transcrieri” ale unor scene de film pe care, de fapt, le vedeam. Editura Cartea Românească (mai precis rectorul-șef, Mădălina Ghiu) a sesizat această construcție eminamente vizuală și, pe banderolă, a scris „primul roman cinematografic”. Nu m-aș fi gîndit la o asemenea formulare, dar ea e în consonanță cu textul. Da, e o carte ușor de transpus în film, parcă o carte care cheamă filmul. Nu doar filmul românesc, ci și cel internațional, coproducția. Mi se întîmplă uneori să mi-l imaginez pe Russel Crowe în rolul căpitanului Oană sau pe Mel Gibson în cel al

lui Ștefan. Încă o copilărie, care nu mai conta după atîtea altele... E nevoie de un film alert, dar cu alunecări bruște în psihologia personajelor, care să combine gustul pentru atmosfera locurilor cu cel pentru marile confruntări. Un film cu ritm, cu imagine bogată, cu muzică antrenantă, dar nu superficială, construit pe stilul „fantasy” american, de la imaginația din Stăpînul inelelor la dramatismul din Gladiatorul. Ar putea fi o experiență nouă pentru filmul nostru istoric.

Sinteti cunoscut, în primul rînd, ca jurnalist, ca om de presă. Vă ajuta asta în postura de scriitor?

Nu știu. Și da, și nu. Da, fiindcă în cercurile mass media sînt oarecum cunoscut. „Radu Ciobotea... parcă am auzit de el. A scris niște chestii, nu-mi aduc aminte ce...” Asta face ca, măcar la lansările de carte, oarece gazetari să și participe. Nu, fiindcă lumea nu mai știe unde să mă plaseze. Ori sînt jurnalist, ori nu. Ori sînt scriitor, ori nu. Ori sînt dascăl universitar, ori nu. Expresia asta vehiculată, „jurnalistul și scriitorul”, înseamnă ori că nu te-ai hotărît, ori că nu ești nici una, nici alta. Mi-o așum cu oarecare ironie...

De ce ați ales să documentați și să publicați două volume despre reportajul interbelic (unul dintre ele, teza dvs. de doctorat), reportajul-tradiție, reportajul-literar? Se simte nevoia revenirii la reportajul amplu? Considerați că publicul din România – mai ales cel pu

scrie o carte mai „grea“

și povestește lumea altfel decât ne-am fi așteptat. Și aici ne lovim de o problemă mai delicată: atunci când apar, grație unui talent real și unei formări mai mult autodidacte, autorii de reportaj se lovesc de obtuzitatea ierarhic superioară sau de o atmosferă redacțională deloc propice unei lansări în non-conformismul specific genului. Cu toate acestea, genul rezistă și urcă, încet, spre locul care îi este destinat, acela de „vedetă” a jurnalisticii. Găsim reportaje bune în cotidiane precum „Gândul” sau „Jurnalul Național”, uneori și pe postul național de televiziune.

Ați fost corespondent de război pe fronturile din fosta Iugoslavie, timp de opt ani, începând din 1991. Bănuiesc că urmăriți în continuare, ca jurnalist, ce se petrece în zonele externe de conflict. E alta „datoria” corespondenților de război de acum? S-au schimbat, în funcție de context, rigorile după care un corespondent de război trebuie să își facă meseria?

În esență, nu. Trebuie să te duci acolo, să găsești surse de încredere, căi de intrare în locuri care pot aduce subiecte. Să fii în același timp îndrăzneț și prudent, căci nu de fapte de eroism au nevoie cititorii, ci de adevărul pe care reporterul îl vede cu ochii lui și îl certifică cu onestitatea lui. Până la urmă, misiunea corespondentului de război nu s-a schimbat, de la William Howard Russel și războiul Crimeii până la Ernie Pyle și Vietnam, sau Oriana Falacci și Afganistan. Avem câțiva corespondenți buni de război, Cristina Liberis sau Adelin Petrișor, dar iată că ei nu se află în presa scrisă. Vor apărea, fără îndoială, și alții, căci, din nefericire, războiul nu pare să devină un subiect în criză.

tatea presei românești și cu devenirea ei organică. Reportajul interbelic poate fi, pentru noi, lecția necesară.

Vi se pare că discuția despre „moartea reportajului”, în contextul actual, a devenit sterilă sau continuă să fie o problemă fierbinte spre dezbateri?

Nu e deloc sterilă. Deși nici pe departe nu asistăm la o „moarte a reportajului”, cel mult la o scurtă gripă. Care nu provine din vreun virus periculos, ci doar din ruperea unei tradiții și dintr-o abordare superficială. Spun „abordare superficială” referindu-mă în primul rând la dascălii de jurnalism și apoi la șefii de gazete. Abia în ultimul rând la autorii de reportaj. Fiindcă aceștia din urmă aproape că n-au de unde să apară. Excepție face școala de jurnalism păstorită de Daniel Condurache și de echipa de dascăli ieșeni, care, prin „Opinia studentescă”, mențin o febră a jurnalismului autentic și chiar se apleacă asupra reportajului. De altfel, cred că lașul este orașul cel mai efervescent în materie de presă, chiar dacă, mai apoi, majoritatea talentelor pleacă spre București. La nivelul presei naționale, reportajul nu e absent. Atita doar că adeseori el e confundat cu simpla relatare, cu un soi de dare de seamă asupra subiectului cerut de șefi. Iar defectul multor șefi este acela că nu pot identifica nici subiectele de reportaj, nici valoarea unui text mai neconvențional. Câci reportajul, până la urmă, asta e. O privire proaspătă, o atitudine originală, o scriitură care alungă clișeele

De ce vă temeți cel mai mult când vă aflați într-o zonă de conflict? Ați fost vreodată nemulțumit de un material pe care l-ați făcut?

De obicei, teama vine după. Ceea ce, într-un fel, e normal. Dacă ți-e frică, nu te duci. Nu te obligă nimeni. Dar nu te obligă nimeni nici să intri în zone interzise sau să încalci regulamentele stabilite de comandamentele pe lângă care ești acreditat. Este și asta o meserie, care are nevoie de o școală în care să deprinzi tehnicile elementare de documentare și redactare a corespondențelor de război. Și, dacă tot veni vorba de redactare, aici nu se poate să trimiți zeci, sute de reportaje fără să fii nemulțumit de unele. E inevitabil. Le scrii sub presiune, nu ai toate datele, sursele se răzgîndesc și nu-ți mai povestesc totul, dai peste informații pe care nu le poți transmite etc. Ca să faci un volum cu o parte din reportajele de război din Croația și Bosnia a trebuit să las toată informația cum era, dar să refac formularea și să aduc lămuriri suplimentare. Așa cum e în pagina de ziar, reportajul de război e un fel de cioră. Ca să iasă ceva serios din el trebuie aproape să-l rescrii.

„NU MAI CONTEAZĂ VALOAREA, CI INTEGRAREA ÎN MECANISM”

Ce vă displace – dacă vă displace – la presa românească a anilor 2000, „patronată” și „trustizată”?

La nivel managerial, preeminența intereselor economice ale patronilor. La nivelul funcționării mecanismului jurnalistic, robotizarea și prostia. Multe ziare au trecut la un fel de industrializare a relațiilor dintre oameni. În interiorul redacțiilor e, uneori, o disciplină aproape militară. Culmea, asta mai ales în cazul companiilor străine. Și nu e disciplină, e obediență și ipocrizie. „Da, șefu”, aveți dreptate” a devenit comportamentul principal. Cei obedienți și simpatici la o bere sînt promovăți. Cei „complicați”, chiar și foarte buni, sînt eliminați. Nu mai contează valoarea, ci integrarea în mecanism. E o robotizare periculoasă, care dă șanse mediocrității și pune stavilă talentului, care înseamnă și personalitate.

În prezent sînteți redactor-șef la săptămînalul „Diaspora românească” din Londra. Vă considerați un jurnalist de formație clasică? Care e „crezul” jurnalistului Radu Ciobotea?

„Diaspora românească” apare la Londra și e cumpărat de români. Nu e singurul ziar de acest gen, dar reprezintă o experiență cu totul nouă. Și asta încă de la angajare. Candidații pe Internet, nu cunoști pe nimeni, nu te cunoaște nimeni, contează exclusiv ce știi să faci. Scrii bine, ai subiecte interesante din perspectiva unui cititor de pe malul Tamisei, ești angajat. Faci pagini bune, coordonezi o echipă risipită pe continent, OK. Ceea ce confirmă afirmațiile de mai înainte. Lumea n-are nevoie nici de slujitori, nici de roboți. Are nevoie de profesioniști. De aceea, cred în continuare că jurnalistică înseamnă curiozitate, știință de carte, onestitate și curaj. Dacă asta înseamnă a fi de formație clasică, atunci, da, sînt de formație clasică. Căci, în afara ei, nu rămîne decît o simplă aventură.

tînăr – și jurnalistul român cunoscut prea puțin acest subiect?

Cred că ați anticipat răspunsul. După 1990, am reinventat presa românească pornind de la comentariu. Nu de la informație și nici de la reportaj. Revenirea la o anumită normalitate a percepției vieții prin intermediul presei are nevoie și de aceste componente. Reportajul a fost deviat rău de tot în perioada comunistă, și-a pierdut credibilitatea și forța, aproape că sîntem nevoiți să-l reducem la Cornel Nistorescu, singurul condei de talent care n-a lăsat pic de propagandă în cele trei volume publicate pînă în 1989. Or, odată ajunși la libertatea de expresie, ne-am pomenit fără o tradiție pe care să o putem asimila. Textele anilor interbelici fuseseră în mare parte distruse, autorii muriseră prin închisori sau își amputaseră singuri opera. Nici un drum nu mai ducea înapoi, spre marea epocă a reportajului. De aceea am simțit nevoia să mă întorc spre începuturile genului, să stau prin arhive, să răsfoiesc mii de ziare îngălbentite de timp, să redescopăr evoluția reportajului românesc. Și nu doar românesc, ci și francez, fiindcă, în acea perioadă, legăturile dintre România și Franța ajunseseră la apogeu. Revenind la întrebarea dumneavoastră, da, sînt convins că nu numai publicul românesc, dar mai ales jurnaliștii români nu cunosc mai nimic din evoluția spectaculoasă a acestui gen. Deși au apărut numeroase facultăți de jurnalism, genurile sînt studiate pornind de la manuale americane sau franceze, rămînd la un nivel pur teoretic, adesea fără legătură cu reali-

LECTURI ÎNTRERUPE

Doris MIRONESCU

O partidă de șah cu Elisabeta Polihroniade

Eu n-am făcut revoluția la Vaslui. Mai exotic, mă aflam atunci la băi. Băile Govora, pitorească stațiune balneoclimaterică din Subcarpații Olteniei, excelentă pentru tratamentul afecțiunilor respiratorii. Pe vremea aceea, cel puțin. Într-o vreme, această perla sindicalistă a început picajul spre faliment. Clasa muncitoare nu mai merge în paradis...

Locuim la hotelul Uniunii Generale a Sindicatelor din România. Hotel bun, cu trepte de marmură și lifturi nichelate. Aveam zece ani, și camerele zugrăvite „în calciu”, veiozele cu abajururi de sticlă și perdelele grele de catifea maro mi se păreau o culme a civilizației.

Îmi amintesc că, pe un panou din holul mare de la etajul al doilea erau înscrise evenimentele organizate de hotel, corurile și spectacolele din „sala clubului”, pentru vineri 22 decembrie 1989, ora 16, era anunțată o întâlnire cu reputata maestră internațională Elisabeta Polihroniade, foarte cunoscută de la TV. Doamna Polihroniade oferea doritorilor un simultan de șah, iar pentru mine (care încă nu văzusem *Liceenii*, unde Dana făcea remiză cu Mihai în semn de afinitate electivă) evenimentul se vestea fascinant.

...Poate că lumea din hotel știa ceva din ajun, mie însă nimeni nu-mi spusese nimic. E drept că seara precedentă fusese destul de agitată și mai mulți oameni se adunaseră în sala clubului să urmărească nu știu ce intervenție „live” a lui Ceaușescu. Nu mă dușesem, mult mai pasionat de cadourile pe care cite un Moș Cerilă de ocazie dintre rude le scotea la iveală. Așa încât nimic neobișnuit nu părea să se întâmple vineri pe la ora 12, când ne-am îndreptat, eu și rudele cu care venisem, spre sala de mese.

Nu trecuseră bine la felul doi. Vasta sală de mese a hotelului răsună de muzica de la radio, degajată de difuzoare. Dintr-odată, deasupra noastră a izbucnit vocea sonoră și bine lucrată a lui Ion Caraimitru, care părea să interpreteze un rol dintr-o piesă istorică: „Fraților! Am invins! Dictatorul a fugit!”. Cam așa ceva. Nimeni nu i-a dat la început atenție, ca și cum programul de radio ar fi curs înainte în monotonie a lui firească. Apoi meserii s-au involburat. Au început să converseze unii cu alții, din ce în ce mai tare. Cei informați cu privire la Timișoara și la mitingul din ziua precedentă de la București au dat tonul, strigând: „Trebuie să fie și la televizor!”. Și s-au mistuit în sala clubului, alături.

Mătușa mea, mai chibzuită decît întreg poporul român, nu ne-a lăsat să ne ridicăm de la masă. Am stat acolo pînă am terminat tot din farfurie. Pe urmă am luat-o și noi pe urmele celorlalți în sala clubului și acolo... am făcut revoluție. Am strigat și eu olé olé alături de ceilalți, m-am suit și eu pe mese și scaune ca să văd mai bine singurul televizor din sala de peste 100 de locuri, am jucat și eu Hora Unirii alături de oamenii din încăperea. Am văzut și eu, cu surprindere, cum la televizor apare un nene foarte zîmbitor, care face niște glume obscure despre „cabinetul 2” și astfel își asigură simpatia celorlalți. („Nu știu cine e, spunea o femeie din preajmă, dar îmi place cum zîmbește.”) Am participat din toată inima. În felul meu, vorba personajului lui Porumboiu din *A fost sau n-a fost?*, și eu am făcut revoluție.

Toată după-amiaza aceea, totuși, un gînd nu mi-a dat pace. Dacă sala clubului rămîne ocupată de lume, unde o să mai joace șah Elisabeta Polihroniade?

Încă un secret marca Waltari

Mika Waltari e ceea ce se cheamă un autor de succes. Cu alte cuvinte, cărțile sale s-au tradus în zeci de limbi în toate țările lumii, printre cele mai cunoscute fiind *Egipteanul*, *Etruscul* sau *Amanții din Bizanț*. După cum se vede bine din titluri, Mika Waltari și-a creat o manieră proprie de abordare a subiectelor cu potențial de larg succes, o formă specifică de roman istoric, pliat pe cîte o perioadă a istoriei vechi. Aproape că nici nu mai contează foarte mult povestea în sine, pretextul narativ, ci în prim-plan este adusă reconstituirea pitorească, arheologică a unui segment de timp, pe principiul emisiunilor de tip Discovery.

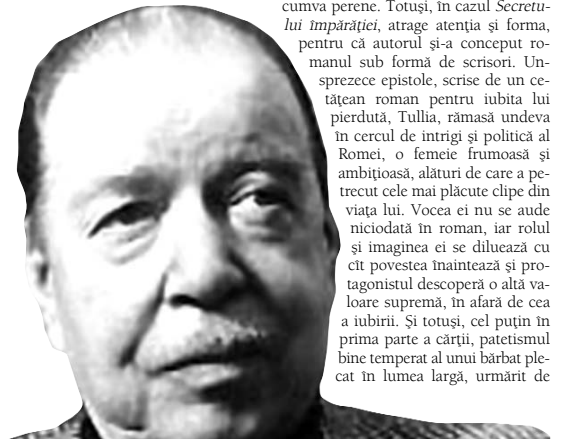
Luminița Marcu

În *Amanții din Bizanț*, de pildă, nu ne apărât povestea de amor – de altfel bine regizată, stranie și chiar de bună calitate literară – este cea care trage după sine lectura netrențată, ci mai ales atmosfera de epocă, luptele de toate feurile din stupul gălăgios care era Bizanțul timpului, înfruntările dintre iconoclași și iconoduli. Marea îndeminare a scriitorului finlandez este exact această reconstituire, metodă în care se întilnește, de pildă, cu italianul Manfredi, autorul romanului lui Alexandru Macedon sau, de ce nu, cu Sadoveanu din *Frații Jderi* sau cu foarte recentul autor al unui savuros roman istoric scris în zilele noastre, dar în cea mai bună tradiție clasică. *Apărătorii* de Radu Ciobotea, la Editura Cartea Românească. Nu știu alții cum sînt și dacă strîmbă din nas la asemenea literatură „ușoară”, dar eu cred că nici un cititor cu o cît de mică urmă de hedonism nu poate rezista în fața acestor cărți. Romanele istorice bine scrise se citesc cu sufletul la gură, sînt cea mai bună formă

de relaxare, nu solicită cititorul în felul în care o fac romanele cu pretenții teoretice, dar nici nu-i creează senzația de murdărire intelectuală așa cum ar face-o, de pildă, telenovelele românești siropoase și stupide. Recunoscut fără rezerve că sînt un fan al genului, că citesc ori de cîte ori am ocazia romane istorice și că mecanismul de *captatio benevolentiae* al acestora mă fascinează de fiecare dată.

Un roman sub formă de scrisori

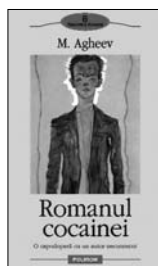
Cel mai recent roman al lui Mika Waltari tradus în românește este *Secretul împărăției*, apărut în 1959, un roman așadar destul de vechi, de la care nu putem aștepta prea mult în ordine formală, dar știm deja că acest tip de roman istoric nu mizează pe noutate narativă sau pe invenție structurală. Farmecul sado-venian e același, de pildă, indiferent dacă avem de-a face cu o poveste medievală scrisă la începutul secolului XX și nu inovație căutăm în *Frații Jderi*. La fel se întimplă și în cazul lui Mika Waltari și din această cauză romanele acestea sînt cumva perene. Totuși, în cazul *Secretului împărăției*, atrage atenția și forma, pentru că autorul și-a conceput romanul sub formă de scrisori. Unsprezece epistole, scrise de un cetățean roman pentru iubita lui pierdută, Tullia, rămasă undeva în cercul de intrigă și politică al Romei, o femeie frumoasă și ambițioasă, alături de care a petrecut cele mai plăcute clipe din viața lui. Vocea ei nu se aude niciodată în roman, iar rolul și imaginea ei se diluează cu cît povestea înaintea și protagonistul descoperă o altă valoare supremă, în afară de cea a iubirii. Și totuși, cel puțin în prima parte a cărții, patetismul bine temperat al unui bărbat plecat în lumea largă, urmărit de

SEMNAL

Ruxandra Cesereanu, *Nărvuri românești. Texte de atitudine*, colecția „Ego. Publicistică”, Editura Polirom, 240 de pagini, 19.95 lei

Textele reunite în acest volum au fost publicate (între anii 2003 și 2006) ca varii luări de poziție (și esuri de mentalitate) în principal în revista „22”, dar și în „Cotidianul”, „România liberă”, „Suplimentul de cultură” sau „Cuvântul”. Autoarea reia un text despre Securitate care a fost deja publicat în lucrarea *Gulagul în conștiința românească. Memorialistica și literatura închisorilor și lagărelor comuniste* (Polirom, 2005), pentru a rediscuta chestiunea explozivă a Securității în contextul necesității legii lustrăției și al afacerii Dosariada.

Din cuprins: Etică și/sau cultură – ce trebuie făcut cu ele, azi? • *Proclamația de la Timișoara* și legea lustrăției • Revoluție, metarevoluție, para-revoluție • Moartea unei calugărie • Certuri poești la nivel înalt

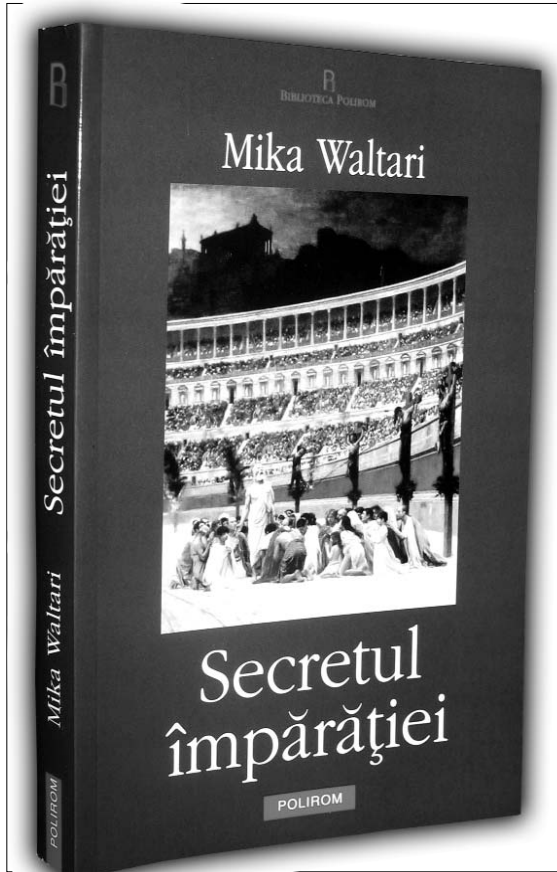
M. Agheev, *Romanul cocainei*, traducere din limba rusă și prefață de Livia Cotorcea, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 256 de pagini, 19.95 lei

Original și tulburător, *Romanul cocainei* descrie experiențele adolescentului Vadim Maslennikov, un tânăr din Moscova anilor 1914-1919. Convenția narativă a jurnalului intim îi permite autorului să redea, într-un limbaj direct și, pe alocuri, frust, tribulațiile unei conștiințe lucide și sensibile pe drumul sinuos al descoperirii de sine. Asemenea personajului central al unui cunoscut roman semnat de Italo Svevo, acest tânăr Zeno înregistrează, cu acuitatea unui seismograf, vibrațiile transmise de evenimentele reale pînă la cel mai profund nivel al interiorității sale, unde se convertesc într-o viziune tragică și sumbră asupra lumii. Și dacă, în aparență, *Romanul cocainei* este anatomia unui eșec existențial, a incapacității naratorului de a da un sens propriilor vieți prin afecțiune filială, prietenie sau dragoste, asumarea deschisă a acestuia și sinceritatea crudă cu care personajul se angajează în procesul dureros al cunoașterii de sine fac din cartea de față una dintre cele mai zguduitoare mărturii despre demnitatea umană, o demnitate care nu se pierde nici măcar în cădere.

dor și prins în mrejele unei iubiri pe care o știe pierdută, dar de care nu se poate desprinde, e ingredientul care fidelizează cititorul. Mai mult decât detaliile de epocă – și ce epocă poate fi mai atrăgătoare decât antichitatea romană? –, mai mult decât amănuntele absolut seducătoare care compun viața unui roman bogat, liber și călător împătimit prin provinciile romane cu parfum oriental, mai mult decât toate acestea captivează pitorescul interior al personajului: „În clipele agreabile gîndesc că doar pentru binele meu, pentru a mă feri de primejdii – ca să nu-mi pierd averea și, cine știe, poate chiar viața – m-am îndepărtat cu fîgăduieli mincinoase din Roma. Nu aș fi plecat dacă nu mi-ai fi promis că vei veni în Alexandria, că vom fi împreună toată iarna. Nu ai fi fost prima femeie căsătorită din aristocrația Romei care călătorește singură în Egipt pentru iarnă, nici ultima și nu cred că obiceiul ăsta bun se va pierde vreodată. Te-ai fi putut întoarce la Roma acum, primăvara, cînd corăbiile încep din nou să navigheze. Am fi trăit, Tullia, multe luni împreună. Mi-am istovit trupul și sufletul în aceste luni. Mi-am călătorit timpul pînă ce m-am săturat să scrijelesc numele tău și dragostea noastră pe străvechi vestigii și pe colonadele templelor”.

Unul dintre cele mai „cu teză” romane ale autorului

Povestea înaintează, odată cu amintirea Tulliei, înspre ceva cu totul diferit de mentalitatea aceasta de roman bogat, îndrăgostit și degustător neobosit de plăceri. Nu e prima carte în care se poate bine vedea transformarea veselei antichității în spirituală și creștina medievalitate. Povestea e veche și de fiecare dată contrariantă. Secretul împărăției e de găsit nu în împărăția pămînteană a Romei triumfătoare, ci în aceea invizibilă a pruncului născut în Betleem. Cam în această zonă s-ar situa și punctul slab al romanului, pentru că transformarea personajului e prea definitivă și prea extremă, iar balastul narativ al „iluminării” eroului atrîna destul de greu. Atmosfera amintește de acea din romanul lui Vintilă Horia, *Dumnezeu s-a născut în exil*. Aceași diseminare nevăzută, dar extrem de eficientă – și cumva artificială – a creștinismului timpuriu în civilizația romană. Simbolul acestei transformări: personajul în sine, care, încet, încet, renunță la semnele exterioare ale romanității sale în favoarea topirii în masa adepților noii împărății: „Cu încălțări simple în picioare, bărbos și îmbrăcat

cu straie de evreu, m-am întors pe înserate la Poarta Izvorului. Aveam unghiile netăiate și miinile negrijite. Nici petele de cerneală de pe mîna dreaptă nu reușisem să le depărtiez, deși le frecașem cu piatră ponce. Lîngă palatul lui Irod, în gymnasium, există o baie pentru bărbați, dar nu m-au lăsat să intru pentru că aveam barbă ca evreii. Eu, cel care fusesem obișnuit cu apa caldă a termelor romane, am fost deci nevoit să mă spăl cu apă rece. Nici pîrul de la subsoari nu l-am mai tăiat, așa că acum sînt plin de păr pe tot trupul ca un barbar. Dar nu sufăr, vreau să mă pierd în mulțime, ca oamenii acestui pămînt să aibă încredere în mine”.

Cred că în acest punct a avut o influență majoră formația teologică a autorului, *Secretul împărăției* fiind unul dintre cele mai „cu teză” romane ale sale. Și totuși, în ciuda pedalei apăsată în direcție creștină, romanul își păstrează întreg farmecul rețetei Waltari. O alegere neproblematică și o lectură ușoară, așa cum ne-a obișnuit scriitorul finlandez.

» Mika Waltari, *Secretul împărăției*, traducere din finlandeză și note de Teodor Palic, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 2007.

CREPUSCUL CIVIL DE DIMINEAȚĂ

Emil BRUMARU

Tot amînînd să scriu un studiu horror

Tot amînînd să scriu un studiu horror despre hemoptiziile lui Kafka, comparîndu-le cu cele ale lui Cehov care, totuși, a trăit cu vreo trei ani mai mult decât primul (44 în loc de 41), socotind pe degete că s-au surprins și-n viață unul pe celălalt... au fost puțin contemporani în ale tebece-ului... m-a încîntat brusc ideea voioasă s-o cotesc spre amintirile proaspete din călătoria în Luxemburg. N-are rost să spun de ce am ajuns acolo împreună cu Ana Blandiana și cu Alexandru Călinescu; pentru „inițiatii” ar fi inutil, pentru ceilalți, enervant... În aeroportul din București am fost rugat să-mi scot bocancii din picioare, deși am protestat vehement, precizînd că cimentul e prea rece și mă pot îmbolnăvi, Doamne-fereste!, în plină deambulare internațională. Fui amendat cu un suris rece, sardonice... și asigurată că nu mi se răscolește nici un reumatism în doar cîteva minute... Zborul pînă la Amsterdam a trecut dulce. Ana Blandiana m-a învățat cum să dau ceasul înapoi cu o oră. Am ascultat-o. Călinescu, recalcitrant, nu!!! Acolo făceam o escală și luam cursa spre Luxemburg... Și... și pe aeroportul din Amsterdam mi s-a aplicat o percheziție corporală la fix... în hazul celor din jur: iarăși descălțat, cu miinile întinse lateral, un tip sever mi-a băgat palma pe la subsori, pe sub centură, la spate, în eventualitatea găsirii unei grenade, a unui revolver, a unui cuțit măcar... L-am dezamăgit... Ba ca să-i fac în ciudă (îmi ridicase blugi pe picioare, de la gleznă spre rotula genunchiului, și mi se vedeau izmenele sexagenare într-un mod dezonorant!)... ca să-l oftic nițel, am scos din buzunar un tub cu *Xanax* și am luat fulgerător, înainte de a-mi prinde brațul, o pastilă anxioasă... Mi-a smuls tubul și l-a cercetat îndelung, amușinîndu-l...

L-am invitat să ia și dînsul una... A refuzat. Scăpat de rușine, mi-am șters transpirația... și iată-mă în avionelul romantic (i-am sugerat lui Alexandru Călinescu, fericit, că probabil toată harabaua aia e trasă de cai; el m-a corectat: are elice!)... ceva ce semăna pe dinăuntru a tren pentru navetiști, mai ales că erau cam o duzină de pasageri somnolenți... Mă simțeam la țară... la Dolhasca... acolo filmul nu rula decât dacă erau zece oameni în sală... Oare aici va zbura? A zburat! Și... și pe aeroportul din Luxemburg, pe banda aducătoare de bagaje... al meu... deja banda se opriese... al meu nu era!!! Mi-am șoptit atunci în barbă... înfiorat... Companionii mă alinau: dacă ai noroc, îți vine bagajul cu zborul următor, miine, pe la prînz... Bineînțeles, ei și le recuseră pe ale lor... Într-adevăr... mi-a venit... a doua zi... Toate cărțile puse de mine dedesubt, plus textele xeroxate pentru citit la FNAC-ul din Metz și la Kulturfabrik (în *Esch-sur-Alzette*), erau acum deasupra... lenjeria aranjată deasupra acasă, dedesubt... și halandalizată rău... Bafta mea a fost că medicamentele, o droaie, printre ele și cele anti-deprimante, și somniferele, le țineam în bagajul de mină... Altfel n-aș fi dormit o clipă... din curiozitate... Apoi a fost minunat! La FNAC nu am avut nici un spectator... În schimb, condus de Dan Alexe printre rafturi, am cumpărat două cărțuții despre Kafka... La Kulturfabrik, într-o sală plină cu domni și doamne puse pe întrebări, am citit cu toții și, uneori, am reușit chiar să răspund și eu!!! Mă mai aștepta o scenă de vis la întoarcere, pe aeroportul din Luxemburg: mi s-a depistat în bagajul de mină un colir... mi-au îngăduit să-l păstrez, executîndu-le demonstrativ gestul de-a-mi pune picături în ochi...

SEMNAL

O. Nimigean, *nicolina blues*, conține CD, colecția „Poezie”, Editura Cartea Românească, 144 de pagini, 22.95 lei

„În nefericitul oraș Iași trăiește și suspină ironic poetul O. Nimigean, care își distilează existența în versuri subtile, cu neașteptate, surprinzătoare trimiteri livresce, cîteodată veninoase, alteori amar, hermetic și expansiv, autoironic cit cuprinde, dar și acid cu realitatea, de parcă ar avea de împărțit o lume într-o răfuială continuă. Pe Nimigean poți spune că-l recunoști de la distanță, atît este personal, și dacă pe Brumarul *nu-l dărnă*, de mine da. Ca și pe mulți alții, de altfel...” (Dorin Spineanu)

Nichita Danilov, *Centura de castitate*, conține CD, colecția „Poezie”, Editura Cartea Românească, 104 pagini, 19.95 lei

„Poezia lui Nichita Danilov este umană în sens religios. Ceea ce înseamnă că omul care se exprimă prin glasul poetului este o ființă plină, cu rădăcinile împlinite în cosmos, în istorie, în societate, în mit, în realitatea celor văzute și nevăzute. Iar problematica omului nu poate fi concepută aici fără confruntarea binelui cu răul. Această plenitudine a concepției, multiplicitatea punctelor de vedere care se întlînesc într-un complementar dramatic, amestecul luminii și umbrelor nu pentru a le contopi sau a le dispersa unele printre altele, ci pentru a le stîrni diferența, asigurînd lirismului o valoare specifică.” (Ion Negoitescu)

„Între parabola și notație, între confesiune și oracularitate, între descripție și profeție, Nichita Danilov se mișcă nonșalant, unind angoasa cu grația, cotidianitatea cu himerul și ironia cu o certă ispită de magician. El practică, într-un fel de armonie a exasperărilor, discursuri ce ar trebui să se excludă unul pe altul ori măcar să se denunțe ca incompatibile.” (Al. Cistelean)

ATENȚIE,
SE FILMEAZĂ!

Săptămînile trecute, Andriy Zholdak a fost văzut la treabă, alături de actori, în diferite locuri din Sibiu, filmînd. Ce se va întîmpla cu aceste imagini, cum vor fi ele mixate și ce poveste vor spune, rămîne de aflat pe 23 și 24 martie.

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

Ce ratăm și cum reușim

„Există, dle Cristea-Enache, o întrebare care vă frîmîntă și pe care nu mi-ați pus-o pe șleau, dintr-o delicatete pentru care vă mulțumesc. Ați început cumva formularea ei, în câteva rînduri, dar v-ați oprit undeva la sfertul ori la jumătatea drumului. Ea ar suna cam așa: «Dle Tudoran, ați ratat ori nu?». În varianta ei și mai neiertătoare, întrebarea ar putea suna chiar: «Dle Tudoran, sînteți, totuși, conștient că ați ratat?». Oricare ar fi varianta pe care ați alege-o, răspunsul meu la întrebarea dvs. este unul și același. Pe cît de simplu, pe atît de trist: «Da».”

Finalul interviului apărut mai întîi în „Adevărul literar și artistic” și apoi în volumul *Sertarul Scriitorului Român* l-a șocat, în primul rînd, pe cel ce pusese întrebările. La orice m-aș fi așteptat, dată fiind cota de imprezibilitate a lui Dorin Tudoran, dar nu la o asemenea autoexecuție în stilul samurailor făcută de un scriitor și un om pe care îl prețuiesc la superlativ. Mai mult, acesta – chipurile – mă psihanaliza și-mi scotea din străfundurile subconștientului convingerea în așa-zisa lui ratare. Sînt dispus să merg împreună cu Dorin Tudoran la cel mai bun *shrink* din Washington, D.C., pentru a-mi explora adîncimile insondabile. Vom plăti degeaba un onorariu gras, dat fiind că judecățile de valoare ale unui critic literar se formează (imi place să cred) la un etaj superior. Simpatia, camaraderia, dragostea nu pot înmuia diagnosticul pus unui text, așa cum sentimentele omenesci ale medicului nu pot schimba fișa de destin a pacientului. O literatură proastă egal o literatură proastă, după cum una bună rămîne una bună. Criticul e chemat să constate aceste raporturi, iar nu să inverseze termenii, destructurînd valorile și înălțînd, din moloz, nimicul.

Dacă însă vrem cu tot dinadinsul să vorbim despre ratare în cazul lui Dorin Tudoran, va trebui să răsturnăm perspectiva. Din mai multe puncte de vedere, mediul nostru literar-cultural și mai ales cel socio-politic i-au ratat, cu entuziasm, pe Dorin Tudoran și pe oamenii de felul său. Lumea noastră postrevoluționară este cea care a ratat un anumit model comportamental și o anumită structură etică, promovînd în schimb și transformînd în modele ale reușitei tot felul de ipochimeni, desprînși parcă dintr-un bestiar al capitalismului comunist. Foști bișnițari, securiști, oieri și activiști se află acum la vîrfurile ierarhiei sociale, vorbindu-ne în simple dezacorduri gramaticale și într-un stil urduros, al cîrdășiei căutate și sugerate. Un pretins social-democrat, mare vîntor precum Ceaușescu și mare colecționar de artă precum Carol al II-lea. Un tribun curajos, lingînd azi unde a scuipat ieri și semnîndu-și cu pseudonim jalnicele pamflete. Analizîți pricepuți la toate, cu raționamente seducătoare și concluzii setate după dorința comanditarului. Patrioți fumegoși, cu odrasle trimise la studii în putredul Occident, respectiv europeniști cu orizont larg, ronțind grațios, alternativ, burse străine și subvenții românești. Acestea sînt modelele noastre. Există, firește, și luminoase exemple contrare, dar atît de puține (și de puțini urmate), încît pot fi numite excepții de la regulă. Oamenii cinstiți, dedicați muncii lor, făcînd performanță, nu gălăgie, fugind de lumina reflectoarelor și lăsîndu-le-o, întreagă, impostorilor.

Ce ratăm? Cum reușim? Iată niște întrebări care mi se par importante. În definitiv, la ce visăm: să ratăm ca Tudoran, Dorin sau să reușim ca Becali, Gigi?

PREMIERE LA TEATRUL SIBIAN

Kafka, Gogol, Erofeev, sus pe scenă!

Kafka, Gogol, Erofeev – trei scriitori de valoare, ale căror texte sînt transpuse în premiere teatrale, la Sibiu. Toate în această lună. Cu surprize!

Veronica Niculescu

Luna martie este una bogată pentru iubitorii teatrului din Capitala Culturală Europeană. La Teatrul Național „Radu Stanca” se joacă patru premiere, iar spectacolele se vor ține lanț: practic, în medie, va fi o reprezentație la fiecare două zile. Iar numele regizorilor sînt de primă mînă: Andrei Șerban, Andriy Zholdak, Alexandru Dabija, Radu Alexandru Nica.

Brunelda, după America

Brunelda, o dramaturgie după *America* lui Kafka, este cea dintîi premieră a lunii, în regia lui Marius Oltean. „Citîndu-l pe Kafka, am avut mereu senzația că, deși nu a scris teatru, este foarte teatral”, spune regizorul Marius Oltean. Nu este vorba despre o punere în scenă a întregului roman, ci doar a ultimelor capitole, personaj central fiind Brunelda. „Avem două planuri: unul al realității, care pare mai ciudat, mai absurd decît visul. Și visul, care pare mai real decît viața”, explică regizorul, care a ales să monteze spectacolul cu actorii de la secția germană, „fiindcă pare mai expresiv în limba germană decît în română”. Renate Müller Nica joacă rolul principal, al Bruneldei, iar în joc s-au prins aproape toți actorii secției.

În *Brunelda* nu se prezintă o Americă zăgăzită cam strident, industrializată și dominată de sex. Apar alături de actori obiecte precum un aspirator (cu care este absorbită, ca în desene animate, tunica lui Karl Rossman), o lanternă (cu care i se

uită Delamarche sub rochie Bruneldei), o cască de motociclist (folosită tot de Delamarche în incursiunile periculoase sub aceeași rochie) și revista „Newsweek” (citită de Robinson). Totuși, personajele își păstrează sensibilitatea interioară și nevoia de afecțiune. Povestea spusă este cursivă, pune întrebări și dă răspunsuri, dar într-o notă de ușuratețe generalizată, din cauza căreia dramatizarea păstrează foarte puține în comun în opera lui Kafka.

Premiera s-a jucat în Sala Studio de la Casa Sindicatelor, fără subtitrarea în română anunțată inițial de organizatori. „Dat fiind că e o lună foarte plină, am încercat să ocupăm și alte spații”, spune Constantin Chiriac, directorul teatrului sibian.

Tot într-un spațiu neobișnuit a avut loc și cea de-a doua premieră, *Nasul*, după Gogol, în regia lui Alexandru Dabija, cu Ada Milea și Bogdan Burlăcianu. S-a jucat pe 15 și 16 martie, în sala de sport de la Casa Sindicatelor, și face parte din programul „Regizori români și străini invitați”. Inițial cuprinsă în programul „Sibiu 2007” cu o lună mai devreme, premiera a fost amînată, iar numele lui Alexandru Bălănescu a dispărut de lîngă cel al Adei Milea.

Erofeev și taraba cu salată

A treia premieră, de la care ne putem aștepta la cele mai mari surprize, este *Viața cu un idiot* de Victor Erofeev, în regia ucraineanului Andriy Zholdak. Spectacolul bazat pe textul scriitorului rus – încă netradus la noi – se anunță ca o desfășurare de imagini suprarealistă.

Nici regizorul, nici directorul teatrului sibian nu dezvăluie deocamdată detalii despre ce va însemna acest spectacol. „Zholdak a pus în scenă două spectacole la Berlin, de patru ore și jumătate, care, în aceeași măsură în care au încîntat, au și scandalizat”, spune rîzînd cu subînțeles directorul Constantin Chi-

riac. „Au venit jurnaliști străini să îi ia interviu lui Zholdak, însă regizorul se află acum chiar în perioada de creație și nu vrea să dea declarații”, adaugă misterios Chiriac.

Iată însă cum este descris oficial spectacolul: „Zholdak vrea să arate lumii întregi cum este să împarți viața cu un idiot. Piesa care va fi montată la Sibiu debutează cu o afirmație: «Viața cu un idiot este mereu plină de surprize». De surprize vor avea parte și spectatorii acestui spectacol; dramatismul femeii care irosește totul pentru un idiot, iar el nu poate fi nici măcar fericit, atinge valențe nebănuite”.

Săptămînile trecute, regizorul a fost văzut la treabă, alături de actori, în diferite locuri din oraș, filmînd. De exemplu, în piață, la o tarabă cu salată și morcovi. Ce se va întîmpla cu aceste imagini, cum vor fi ele mixate și ce poveste vor spune, rămîne de aflat pe 23 și 24 martie.

Un Othello?! nou-nouț

Andriy Zholdak, cîștigător al premiului UNESCO pentru regie în 2004, nu este la prima colaborare cu actorii din Sibiu. A montat *Idiotul*, după Dostoievski, în 2001, și *Othello?!*, după Shakespeare, în 2002.

Othello?!, de altfel, este prezentat și în această lună tot ca o premieră, intrucît are o distribuție radical schimbată față de varianta de acum cinci ani. Noul *Othello?!* se va juca pe 30 martie.

Totodată, la Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu s-au jucat în continuare *Pescărușul* lui Cehov, regia Andrei Șerban, pe 3 și 4 martie, și *Balul* lui Radu Alexandru Nica, pe 9 și 10 martie. În ultima zi a lunii, piesa *Rinocerii* lui Ionesco, în regia lui Tompă Gabor, va putea fi vizionată la Teatrul de Comedie din București, în cadrul Festivalului de Comedie „festCO”.

Brunelda. Regia: Marius Oltean.

Radio România Cultural
CRABBITI
 o interfață a culturilor europene
CRABBITI
 o luptă dreaptă în arena diversității
CRABBITI
 un roman la minut - decupat din istoria cotidiană
CRABBITI
 o emisiune realizată
 la Radio România Cultural
 în fiecare zi
 de luni până joi,
 de la ora 14:30
CRABBITI
 cu Adela Greceanu și Ioan Budura
 fm
 Brașov 105 | București 101.3 | Craiova 101.1 | Cluj 101 | Iași 103.1 | Timișoara 100.7

La Chasse aux papillons, în regia lui Otar Iosseliani, îi are în distribuție pe Narda Blanchet, Pierette Pompon Bailhache, Aleksandr Cherkasov, Tamara Tarassvili și Alexandra Liebermann.

Astronauta care vîna fluturi

Cea mai frumoasă știre de anul acesta se referă la astronauta Lisa Nowak (foto jos), membru de elită al Agenției Spațiale Americane, inginer aeronautic și pilot de încercare cu peste 1.500 de ore de zbor la activ, plus două săptămîni pe Stația Spațială Internațională. Lisa Nowak, măritată și cu trei copii, a avut o relație cu un coleg, William Oefelein, iar pe 5 februarie a fost arestată pentru că atacat-o pe o altă colegă, Colleen Shipman, pe care o bănuia că are la rîndul ei o relație cu chipeșul Oefelein.

Nowak a plecat de la ea de-acasă, din Texas, a condus 12 ore fără întrerupere și, ajunsă în Florida, și-a tras pe ea, ca în filmele lui Hitchcock, un impermeabil și o perucă, și a stropit-o nu cu „vitron”, ci cu piper pe biata Shipman, pe care a prins-o în parcare aeroportului Orlando. A fost arestată, pînă la urmă n-a fost acuzată de tentativă de asasinat (deși avea un cuțit la ea), dar află că recent a fost concediată de NASA. Firește, s-a considerat că a stricat imaginea astronautului – vehiculată în majoritatea filmelor americane – de superom care face față cu sînge rece oricărei situații de criză, știind exact pe care buton să apese. Și, pînă la urmă, spaima unei femei de a-și pierde bărbatul iubit poate fi mai mare și mai incontrollabilă și categoric mai irațională decît o avarie la rezervor-

ul de combustibil. Nu o disculp pe femeie, doar că mi se pare primul astronaut normal și uman de care aud, dincolo de măreția de Luceafăr a lui Neil Armstrong ori de supraumana stăpînire de sine a lui Jim Lovell, comandantul lui Apollo 13. Nu cred că a alterat imaginea astronautului. Cel care are suficient curaj să plece în necunoscut și să facă lucruri pe care alții nu le pot face capotează la lucrurile mărunte, dar nu e pentru asta mai mic și mai mărunț. Însă e la fel de om precum ceilalți. Așa sînt și dresorii de lei cărora le e frică de șoarecii sau piloții de supersonice care se fisticesc într-o cameră cu mai mult de 10 persoane. Iar pentru modul său teatral de a reacționa, Lisa Nowak mi-e și mai simpatică.

Nu se leagă, dar se leagă

Am văzut la Institutul Francez din București, în prezentarea lui Alex Leo Șerban, *La Chasse aux papillons*, de Otar Iosseliani. Poate că filmul are tot atîta legătură cu astronautii cît au fluturii cu filmul. Căci în film nu apare nici un fluture, dar cînd se termină e ca și cum i-ai fi văzut. Cum să zic, mi-au plăcut din totdeauna oamenii în vîrstă, mă rog, nu toți, dar acum am înțeles și de ce. Pentru că au un soi de inceteană înțeleaptă, nu se grăbesc nu pentru că nu-i mai tîn oasele, ci întrucît au

FILM

Iulia BLAGA

înțeles că n-are rost să alergi, că lucrurile se fac „pe liniște” și că uneori se mai fac și singure. Îți ia probabil o viață să înțelegi asta și să-ți reglezi ritmul.

Și probabil că și trebuie s-o încasezi de un număr de ori. În film e vorba despre bătrîni, mai exact despre bătrîne care și-au îngropat soții de mult și care așteaptă ca niște găini pe cuiubar să le vină și lor vremea. La mijlocul intrîgii se află un castel pe care speră să-l obțină la moartea decanei de vîrstă și rudele de sex feminin, majoritatea bătrînele, și niște japonezi care vor să se pripășească în Franța și să-și ia dimineața baghete de la alimentara satului.

Nu japonezii mă interesează, nici celelalte bătrînele averse după moștenire, ci gesturile mărunte, dar atît de grave pe care le construiește Iosseliani cu aerul cel mai firesc din lume. De pildă, după ce moare castelana, verișoara ei cu puțin mai tînără și sora moartei merg în bucătărie să tragă o țigară și să bea un gît de whisky. Pare o zi obișnuită, tabieturile sînt neschimbate, mina cu țigara nu tremură, cuvinte nu se spun. Nici vorbă să verse cineva o lacrimă. Ce dacă a murit? Moartea a fost deja asimilată de viața acestor femei, așa cum e inerentă și firească în ciclul florilor din grădina, care iarna se usucă și primăvara își revin.

Sau înmormîntarea femeii, pe o ploaie torențială – lipsită și de tragism, și de tragi-comic, o înmormîntare udă care se rupe de context și intră în metafizică numai cînd aparatul de filmat îngheață trei-patru secunde, exact cît e necesar, pe imaginea celor încă vii care stau ascuși sub umbrelle, de-o parte și de alta a aleii. Nu mai am spațiu, dar mai spun doar că filmele lui Iosseliani, deși imperfecte, au uneori scilipiri geniale, atît de firești, pentru care mulți se căznesc inutil. Aceste momente, ritmul dintre ele, filmele cu totul pur și simplu îți fac bine la inimă.

PALINDROMAN

Serban FOARȚĂ

Roșul ușor e rozul iluzor

(Continuare din numărul trecut)

Se auzi, din încăpere, jetul galben. (Mimozele nu-l auziră.) Se auzi, apoi, cascada. (N-o auziră nici pe aia.) Se auzi, -n perete, lanțul closetului, ca un pendul. Se auzi, în fine, robinetul. Prosopul nu se auzi. Se auziră pașii lui Vasile; ușa de sticlă, zornăind; planșeul, scîrțîind în zona unde pășeau de-a dreptul pe parchet. Tras pe covorul încă gros, scaunul nu se auzi. Se auzi Vasile:

- M-ai uitat?...
- Atît de repede, se poate, se fandosi Nora Aron.
- Repede și irevocabil, o completă, întrebătoare, Carmen Carpen.
- Unei memorii cu lacune, intermitentă ca la Proust, și care-aduce, -n rest, a boală lungă, eu îți prefer uitarea promptă, subită ca lama unei ghilotine, decapitînd trecutul cadaveric și precipitîndu-l în varnița comună, răspunse doct Nora Aron.
- Scoaterea mortului din casă, însă, iubită Nora și distinsă Carmen, prezintă mari dificultăți, căci o substanță care stăruie în aer, dar este volatilă ca parfumul, evanescentă, vaporosă și străvezie ca un duh, e anevoie de manipulat. Uitare voluntară nu există, adăugă Vasile Elisav.
- Atunci, de ce, ieșind din baie, ne întrebaserăți de nu vă cam uitase?
- Era o introducere timidă la depănarea unor amintiri...

Aveam, în facultate, doi colegi, anume Cuțer & Panduru; formau un cuplu urmuzian (pe Beckett, nu-l citisem încă): un soi de Ismail și Turnavitu. După cum știți, acesta ultim, în calitatea-i de ventilator, se învîrtește repede, *tourne vite!* Erau nedespărțiți, inseparabili, fiind, în fond, complementari și simbiotici. Primul avea o siluetă de Valentin-le-Desosse, cu care aducea și din profil. Specialitatea lui era scuipatul direct din gît: făcea ca un *jet d'eau*.

- „Les grands jets d'eau sveltes parmi les marbres...”, verlainiză, pe gînduri, Carmen Carpen, întrerupîndu-l pe Vasile Elisav, ce continuă, în rest, netulburat:
- Panduru aducea cu Creangă: scria, de altfel, povestiri, din ani în Paști; era coțcar, voluminos și apoplectic. Specialitatea (literară) a jumătății sale, Cuțer, erau epigramele absurde: „Am să vin la curs, maestre/ Orice-ar fi să este./ Cel puțin, să vă ascult/ Dacă nu cel mult!”; „Curge Bega, valuri-valuri/ Printre-a malurilor maluri/ Cu apă potabilă/ Din care bea o contabilă...”; „De-aici pînă-n colț/ Stă domnul Stolz.” ș.a.m.d.
- De ce scrii, Cuțer, epigrame?
- Ca să le spun colegilor, în pauză: pauza și epigrama, genul scurt...

Cuțer făcea artă funcțională.

Nu de asta, însă, vi-l evoc, scumpele mele interlocutoare. Dar fiindcă, beckettien *avant la lettre* (!), mai mult chiar decît urmuzieni sadea, nu simplu, deci, mecanomorfi („du mécanisme plaqué sur du vivant”), ci, mai degrabă, dimpotrivă, profesor un cult al prieteniei grav și parodic, în același timp, ridicînd problema, de exemplu, a singurătății fiecărui, pe durata defecăției sau micțiunii unuia dintre ei. Ce ziceți?

— Zicem că altește sînt jocurile noastre, fără Cangîru, fără Puțer, spuse numai Nora, fără Carmen, făcîndu-l pe Vasile Elisav să se simtă anacronic și stîngaci... Mai rămîne să ne spuneti bancuri cu Bulă, vechi, că tot le ignorăm; sau să depănați cu nostalgie amintiri du(b)ioase de la oaste.

(Continuarea în numărul următor)

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ
SE AUDE LA

radio
alternativ

în fiecare zi
de la 15.00, cite
5 minute

marți de la 20.00
(în reluare simbăță
de la 13.00),
cite două ore

Cu George Onofrei
și Anca Barabol

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Librăria noastră

N-o să intru săptămîna asta, așa cum am promis, în ceasornicăria Ora exactă s.r.l. de pe strada Merji din Timișoara, dar o să mai melancolizez o tură pe tema lăcașelor care mi-au fericit copilăria și tine-rețea și care continuă să îmi scoată deseori din impas frageda bătrînețe. Azi o să dau iama prin citeva librării din oraș ca să vă conving că există oaze însoțite la cel puțin zece adrese unde se poate intra la sigur pe fond de mohoreală. Și-am să aduc imn de slavă minunatelor templeușoare ale cărții care au apărut la Timișoara în ultimii 15 ani, fără să uit însă a face pomenirea pentru bătrînele lor surate care-au repausat demult.

Vă mai amintiți de Librăria noastră, cu firma ei galbenă și cu literele cuminți, în negru-maroni? Pină să se cheme pur și simplu Librărie sau Școlarul, Pionierul, Eminescu, Slavici, Coșbuc, Sadoveanu, ba chiar și după aceea, micile magazine de cărți de la parturii sau demisolul unor vechi clădiri au avut ceva de neuitat. În primul rînd mirosul podelelor de lemn date cu motorină sau petrolin, prin care se strecura (din toamnă pînă primăvara tîrziu) un fum sfios din sobele de teracotă sau unul înecăcios, de la cărbunii sobițelor negre de fontă. Și peste care trona biruitor izul fără pereche al cărților rînduite pe rafturi groase de lemn sau pe pulturi. Un parfum prețios cît odicolonul Velur, unde se amestecau mireme de hirtie veche, carton, clei, cerneală tipografică și puțin praf. Pentru mine, Librăria noastră a fost, de la firma galbenă pînă la pîrul pus pe moațe sau cocul doamnelor librărese Pușa și Rozsika, de la cotoarele cărților din Biblioteca Școlarului pînă la povestiri științifico-fantastice cu unleucinzeci, o mică întruhipare a raiului pe pămînt. Spun „mică”, deoarece marea intrupare a para-

disului terestru era Anticariatul, regatul unei armate de femei și al unui singur bărbat. Halatele lor albastru închis și minecuțele de glot negru încrețite erau veșmintele îngerilor care-mi puneau în brațe Pif-uri desperecheate și gata ferfonițite. Eheu, dusu-s-au toate: și librăriile noastre, și doamnele cu părul încrețit sau cu coc, primitoare, gata să te întremeze cu un sfat, ca niște mătuși.

Altele-s acum librăriile mele și îngerașii păzitori. Că se cheamă Ezotera, Joc secund, Cărturești, Emil Cioran, Noi, Diverta, Eos, pretutindeni vîd doar amenajări de bun gust, iar uneori adevărate opere de artă. Pentru că n-am timp, nu prea beau ceai sau cafea acolo și nu răsfoiesc albume în foto-litu. Merg ca un uliu direct la țintă, înșfac cartea, dar nu plec fără să povestesc ceva cu tinerii librării. Îi cunosc pe aproape toți, pentru că i-am avut studenți. Sînt inteligenți, cultivați, cu umor și bun simț. Au ceva primitiv și tonic, deși parcă au trecut secole, nu decenii încă, să zicem, doamna Pușa și Marius. Să vi-i prezint ca-ntr-un catalog, dar nu alfabetic, ci pe librării. Îi strig pe numele mic și-i întreb ce facultate au absolvit. Răspund după cum urmează: Nelu (filosofie, adică f.), Marius (drept), Victor (f.), Aladin (f.), iar Marius (f.), Călin (f.), Sănziana (arte), Mihai (f.), Vlad (f.), Virgil (f.), Luigi (f.), Cosmin (drept), Alexandra (litere), Octav (actorie), Bogdan (drept), Roxana (psihologie), Andreea (științe politice), Sebastian (antropologie), Paul (chimie industrială), Marius (chim. ind.), Anca (istorie), Mariana (ist.), Irena (șt. pol.), Ligia (șt. pol.), Miha (marketing), Melo (ISE), Flavia (litere). Ce ziceți? Sună bine nouă absolvenți de filosofie în trei librării! Mai gîndiți-vă pînă săptămîna viitoare: sună bine?

Trabant și Ferrari, la aniversară

Pentru aniversarea sa de 50 de ani, micuțul și duiosul Trabant se pregătește să-și dea obșteșcul zdrang-zdrang-zdrang. Căluțul Ferrari, care împlinește în 2007 vîrsta rotundă de 60 de ani (dar se simte ca la 20), îl depășește la trap în turneul său aniversar care cutieră lumea din Orientul Mijlociu pînă în Italia, trecînd prin 5 continente. Ferrari și Trabant sărbătoresc zilele acestea două vîrste venerabile – fie-care după propriii cai putere.

COOLTURISME

Mădălina COCEA

Un căluț numit dorință

Ferrari nu își poate sărbători ziua de naștere decît cu glamour, publicitate și invitați numeroși, dar selecți. 10.000 de șoferi vor lua parte la imensul tur al lumii pus la cale de caravana Ferrari, care a pomic în luna ianuarie din Abu Dhabi, oraș ce va găzdui în curînd un parc tematic, a trecut prin China, Japonia și Africa de Sud înainte de a ajunge pe continentul american. De aici, caravana se va întoarce în Europa, destinația finală fiind fabrica din Maranello, Italia.

Prin fiecare oraș în care trece, caravana îi adună pe cei din exclusivul club al proprietarilor de Ferrari într-o paradă cu mii de spectatori. Șoferii vor preda, de la țară la țară, o prețioasă stafetă – pe care apar emblematicul căluț italian în-crustat în platină și diamante, precum și 60 de simboluri reprezentative pentru istoria companiei, de la primul succes în Marele Premiu al Romei din 1947, pînă la cele din 2006.

Mai puțin mediatizată este o expoziție deschisă în Italia care ne amintește de ce Ferrari nu a fost niciodată doar o mașină, ci mai mult o aspirație. Expoziția adună 40 de fotografii în care starurile Hollywood au fost immortalizate lângă mașinile lor Ferrari, pe platou sau în viața de zi cu zi. Secvențe de film, montate împreună, spun povestea unei

mașini care a împărțit ecranul cu Ava Gardner, Gregory Peck, Sophia Loren, Marcello Mastroianni, Alain Delon și celebritățile zilelor noastre – fără a se putea spune exact cine este adevărata vedetă.

Șotînc prin Cortina de Fier

Nu e vorba, și Trabantul a fost star-guest în numeroase filme cu răsnet, dar nici în cazul lui nu se știe cine este mai celebru: porcul sau mașinuța pe care o roade, de-a lungul filmului lui Kusturiza, Pisica Albă, Pisica Neagră.

La polul opus al luxului, Trabantul se pregătește și el de aniversarea a 50 de ani de existență. În Berlin, orice paradă a celebrei mașini est-germane a fost interzisă, din cauza riscurilor de poluare excesivă. Nostalgieii automobilului din plastic și carton, organizați în peste 80 de cluburi, vor putea totuși să marcheze momentul în celelalte orașe din Germania, motorul generator de fum al Trabantului fiind o celebră excepție de la reglementările anti-poluare.

Pînă la încetarea producției, în 1991, fabricile Trabant au construit peste 3 milioane de autoturisme, dintre care 52.000 sînt încă în funcțiune în Germania, potrivit BBC.

Aniversarea de 50 de ani va viza în special latura simbolică a Trabantului – văzut nu atît ca semn al comunismului, cît al revoluției și libertății. La 1 ianuarie 1990, revista „Time” dedica un întreg articol micuței mașini germane, pe care a numit-o „vehiculul spre libertate al unei țări întregi”. Încă dinainte de căderea Cortinei de Fier, Trabantul era mașina în care refugiații din Germania de Est treceau granița. Apoi, prin spăr-tura apărută în Zidul Berlinului, cetățenii Republicii Democratice s-au revărsat peste granița în Trabanturile lor zgomotoase, în căutarea magazinelor și a unei vieți mai bune. Mulți doreau să își vîndă mașinile pe nimic, în speranța de a putea cumpăra concurrentul occidental al Trabantului, celebra mașină Volkswagen Beetle.

» În România, anunțurile de mică publicitate ne îmbie să ne cumpărăm propriul Trabant cu aproximativ 1.000 RON. Negociabil, vorba ban-cului: „Cum dublez valoarea unui Trabant? Îi faci plinul”.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE » BĂTRÎNA PRIMĂVARĂ

BOBO

Mă îmbia o bătrînică pe la mijlocul lunii februarie să cumpăr un buchet micuț de ghiocei și m-am ferit speriat de ei, fără să-mi dau seama bine pe moment de ce.

Otrăviți nu cred că erau, culoarea florii era tot albă și erau la fel de

firavi ca întotdeauna. Totuși, cred că prezența aceluși mic mînunchi de *galanthus nivalis* la o dată la care iarna ar fi trebuit să mă terorizeze ca un ac de seringă cu gerul ei înțepător mi s-a părut nefirească.

S-a încălzit un pic de citeva zile sau, mai exact, e mai cald decît a fost cald pe parcursul iernii care s-a încheiat de două săptămîni.

Cu un an sau mai mulți în urmă aș fi zis că vremea asta mai blîndă e semn de primăvară. Acum nu mai sînt sigur, m-am intoxicat atît de tare cu știrile și articolele prăpăstioase despre încălzirea planetei că mi-e frică să nu fie mai degrabă un semn de dezastru, apocalipsă și alte nenorociri. Mă gîndesc că trebuie să mă reped cît mai curînd pe Google în

căutarea unui curs de auto-apărare împotriva copacilor înfloriți, după cum se zice acum la gazetă, vestitori de căldură demonică coborîtă peste atmosfera noastră, rezultatul a nenumărate ierni de căldură divină primită în sobe și calorifere plus al confortului automobilelor... Că vreau să fiu macabru și pot să spun că nici nu sînt după ce parcurg o mică revistă a

să se termine petrolul și voi fi cu conștiința ecologică curată. Legat de calorifere, sînt convins că noi românii avem un avantaj, și anume 45 de ani în care au fost mai mult reci, deci bucăția noastră din planeta tot mai caldă îi mai răcoasă acum decît bucăția imperialistă... Ei, nu vreau să fiu macabru și pot să spun că nici nu sînt după ce parcurg o mică revistă a

presei în care citesc că peste 30 de ani voi muri de sete, peste 40 de foame – nu mîncînc, nu o să-mi fie nici sete, deci mai supraviețuiesc vreo 10 ani, după care voi muri pîrjolit de raze ultraviolete... Îmi zic apoi optimist ca un început de primăvară: bine că nu-i război!

Poate că de fapt și la urma urmelor m-am speriat de bătrînică!!!

Autoportretul ca o clădire

Am văzut pentru prima dată instalațiile artistului olandez Mark Manders cu ocazia vizitării expoziției „Documenta 11” de la Kassel, din Germania, în 1992. După ce în spațiile anterioare vizitate am remarcat lucrări în care informația de culoare era foarte prezentă, în spațiul lui Manders, toate formele erau vopsite în negru.

Toată atenția era concentrată asupra structurii acestora, a contururilor și a desenului liniilor și, mai ales, asupra semnificațiilor și asocierilor de obiecte. Mi-a rămas întipărit în minte firul apei care, pe tot timpul expoziției, curgea leneș ca în bucătăriile și băile noastre de la ultimul etaj. Firul fluid al gândurilor artistului se scurgea ireversibil...

Instalațiile lui Mark Manders sînt fragmente și reconstrucții ale universului imaginar-oniric al lumii sale interioare. Spre deosebire de „bătrîni suprarealiști” de acum optzeci de ani, cărora subconștientul le dicta formele și atitudinile artistice, lucrările olandezului trec prin filtrul gândirii și suferă un complicitat proces de reificare. Investigîndu-și gândurile,

el desenează în prima etapă ceea ce a văzut în fața ochilor. Apoi imaginea este supusă unei analize prin care este contextualizată în cadrul serilor sale de desene, pentru ca în final ele să constituie planul arhitectural al construcției artistice în formă de instalație. Rezultatul este unul precis, cu fragmente definite în detaliu și care formează o construcție asemănătoare unei clădiri.

Totul vopsit în obsedanta culoare neagră

Asocierile și semnificațiile elementelor instalației sînt extrem de diverse și reprezintă o cartografie a interiorității. Manders spunea într-un interviu că ceea ce

ARTE VIZUALE

Matei BEJENARU

îl interesează în special este momentul în care diferența dintre gîndire și obiectele gîndurilor dispare. Atunci, spunea el, obiectele precise îi direcționează rațiunea artistică.

Ce am văzut în instalația lui Manders de la „Documenta 11”? O sală în care s-a construit, în fața pereților, un zid de cărămidă albă, pe care stau de mîna două personaje feminine diforme, o formă spațială de mari dimensiuni ce te duce cu gîndul la o centrală termică, doi șobolani supradimensionați ce adulmecă un sistem de țevi cu un desen extrem de expresiv, o mega-chiuveță metafizică din care curge un fir subțire de apă, toate vopsite într-o obsedantă culoare neagră, ce dădea și mai multă precizie formelor spațiale ca proiecții ale gîndurilor artistului...

MATEI BEJENARU PREZINTĂ BIENALA „PERIFERIC” LA LONDRA

Artistul Matei Bejenaru, titularul rubricii de „Arte vizuale” din „Suplimentul de cultură”, va prezenta pe 20 martie, la London Festival of Europe 2007, Bienala Internațională de Artă Contemporană „Periferic”, pe care o organizează la Iași. „Prezentarea analizează rolul Bienalei în crearea și dezvoltarea unei scene locale de artă deschise dialogului internațional”, transmite Institutul Cultural Român din Londra, care susține și participarea lui Matei Bejenaru la London Festival of Europe 2007. Inițiată în 1997 ca un festival de performance, Bienala Periferic a devenit în 2003 internațională, promovînd producția artistică locală și dezvoltînd proiecte în parteneriat cu artiști și curatori străini. Matei Bejenaru este

artist vizual și director al Bienalei „Periferic” din Iași. Împreună cu un grup de artiști și filosofi, a fondat în 2001 Asociația Vector, instituție care organizează Bienala. În 2003, pentru a doua ediție a Bienalei de la Tirana, el a instalat un rezervor de apă în centrul orașului oferind gratuit apă locuitorilor. În 2005, a realizat un *Ghid de călătorie pentru muncitorii români ilegali*, expus în 2006 la Thyssen-Bornemisza Contemporary Art în Viena. Participarea lui Matei Bejenaru la eveniment are loc cu sprijinul ICR Londra. London Festival of Europe 2007 este prima acțiune a organizației culturale independente European Alterities, dedicată promovării artei și ideilor europene.

VERBA WOLAND

Ruxandra CESERANU

Dali și Nietzsche

În episodul trecut am vorbit despre mustața lui Andrei Codrescu, în episodul de acum voi vorbi despre arhetipul mustăților incitante din secolul XX, adică despre Salvador Dali și picanta sa podoabă mustăcioasă. Este limpede, cred, pentru toată lumea, că genialitatea extravagantă a lui Dali a stat și a depins, cel puțin simbolic ori metaforic vorbind, de mustața sa înțepăcioasă, cu picioare subțiri de păianjen. Întrucît această mustață dorit histrionică a funcționat pe post de suav cordon ombilical. Ea l-a legat în chip definitoriu exotic de lume și l-a făcut să perceapă lumea în manieră paranoic-critică. Cele două terminații înțepăcioase au fost atît cornițele de melc ale lui Dali, cît și, cine știe (de ce nu?), organele sale genitale concentrate inclusiv în mustață.

Cu această mustață intrigată a palpat lumea Dali, a mîngîiat-o ori mai ales a biciuit-o și violat-o estetic, precum o *picana* electrică (instrument de tortură utilizat mai ales de Juntele din a doua jumătate a secolului XX în America de Sud, în mod special în Brazilia, Chile și Argentina). Prin această mustață telescopică s-a scufundat în lume stînd pe vîrfurile picioarelor ori pe picioaroange de carnaval. Mustața i-a fost și ajutor afrodisiac, și apendice torționar. Fascinat de Bible, de anus, de delir și de *crepitus ventris* (între multe alte lucruri extravagante ori țicnite care l-au preocupat), Dali s-a simțit mereu

» **Mustața lui Dali nu rivnea altceva decît să întreacă o altă mustață celebră, a unui alt faimos individ: nimeni altul decît Friedrich Nietzsche!**

cochet și unic cu mustața sa mistico-spaniolă. De fapt, mustața sa nu rivnea altceva decît să întreacă o altă mustață celebră, a unui alt faimos individ, neamț de felul său și nebun de-a binelea în ultima sa perioadă de viață (nu doar smintit precum Dali): nimeni altul decît Friedrich Nietzsche! Este adevărat, mustața lui Nietzsche, mult mai groasă și stufoasă, părea să fie un solid paravan (ca un fost zid al Berlinului) față de subțirata și supla mustață a lui Dali, dar exista un motiv serios pentru așa ceva: dacă Nietzsche era pornit contra lumii și contra lui Dumnezeu într-un chip asumat cognitiv, în cazul lui Dali a fost mai totdeauna vorba de un ludic aproape pleonastic, leitmotivic, de o mimică telescopică s-a scufundat în lucrurile de la modul stihial, instincțional. De aici deosebirea între mustațile celor doi: Nietzsche – stufoș, pieptănat și inabordabil, Dali – suplu ca o corabie de hirtie, împungător, dar abordabil în mintea sa infatuată doar ca să provoace.

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași” și „Gazeta de Sud”. *Suplimentul se distribuie gratuit împreună cu „Gazeta de Sud”.*

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3. CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214.111, fax: 0232/ 214.111

Colegiul editorial: Cezar Avramescu, Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Victor Jalbă

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Marius Babias, Bobi și Bobo (Fară zahăr), Emil Brumar, Ruxandra Ceseranu, Mădălina Cocca, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu, Doris Mironescu, Cristi Neagoe, Ana-Maria Onisei, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu. **Carte:** Luminița Marcu, Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu. **Muzică:** Victor Eskenasy.

Dumitru Ungureanu, Răzvan Tuța.

Film: Iulia Blaga. **Teatru:** Mihaela Michailov.

Arte vizuale: Matei Bejenaru.

Carticatură: Lucian Amarii (Jup).

Grafică: Ion Barbu. **TV:** Alex Savitescu.

Ediția de Oltenia: Cezar Avramescu, Nicolae Coandă

Publicitate: Florin Antonie, tel. 0251/ 413100

Distribuție: S.C. Media Sud Management S.A. Craiova, tel. 0251/ 412146

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărui Agențiu Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal. Cititorii din străinătate se pot abona la adresa:

export@rodipet.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Tipografia de Sud

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului. „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA

Luiza VASILIU

Încă un chestionar

Pînă și în rarele momente cînd mi se întîmplă să citesc puțină filosofie, păstrez o minte de față de pensior.

Mă încîntă orice mică fisură în discursul grav și îmi plac incursiunile, aparent involuntare, ale neseriozității, ca și cum mi s-ar oferi scurtul răgaz de-a prinde filosoful în flagrant delict de *pêché mignon*. De exemplu, într-un eseu de-al lui Gadamer, am găsit acum ceva vreme observația următoare: vorbind despre lipsa de natură-lete a chestionarului, ca formă doar aparentă de dialog, Hans-Georg (dacă-mi permiteți asemenea familiaritate) menționează între paranteze că el însuși a fost, la un moment dat, din rațiuni care nu trebuie neapărat pomenite în eseu, supus unui interogatoriu al poliției. Gadamer la poliție. Apollinaire șterpelind *Gioconda* (nici acum nu știu dacă e o poveste sau nu). Noica neștiind cum se pregătește o cafea. Proust ocupîndu-se de un chestionar. Pivot ocupîndu-se de un chestionar. Max Frisch... ocupîndu-se nu de un chestionar, ci de mai multe.

Acum ajung, de fapt, la miezul problemei. Există oameni care, la finele final de an, răspund din nou la întrebările lui Frisch despre moarte – chestionari nu mai e așa formă artificială despre care vorbea Gadamer, ci un soi de literatură care vorbește numai în semne de întrebare. Nimeni nu te forțează să dai replica, ci mai degrabă ești invitat să te gîndești mult, mult de tot, la posibilele răspunsuri. De exemplu: De regulă, știți ce sperați? Invidiați peștii din acvariu, care se descurcă fără speranță? Ați prefera să fiți mort sau să trăiți încă o bucată de vreme transformat într-un animal sănătos? Care ar fi acel animal? Cui îi aparține aerul? Cum de muribunzii nu plîng niciodată? Vă e frică de moarte? Dacă da, începînd de la ce vîrstă? Atunci cînd iubiți pe cineva, de ce nu vreți să fiți partea care supraviețuiește, ci, dimpotrivă, îi lăsați celui alt durerea? Și ca să nu spuneți că mă eschivez, răspund și eu măcar la o întrebare: dacă ar fi să aleg, aș prefera, evident, să nu mor, ci să mă trăiesc o bucată de vreme transformată într-o ființă pe care nimeni n-ar vrea să o omoare: de exemplu, o buburuză.

Reality blow

Ce se întîmplă cînd de marginile lumii se trage la maximum, pentru a lăsa la vedere senzaționalul chin omenesc? Intimitatea fictivă trebuie ambalată în staniol strălucitor, rana trebuie deschisă orbitor, nimeni și nimic („nimic“ pentru că, desigur, ne referim și la „ființele“ devenite „obiecte“) nu trebuie să plece nesatisfăcut din miezul poveștii. Nimeni nu trebuie iubit. Nici unul nu trebuie lăsat să moară singur. Cu ochii pironiți isteric pe acest *reality show*, simțiți cum viața își revine, curgînd confuză prin vene: nu, eu n-am fost niciodată așa, cum ne putem gîndi că astfel de imagini au vreo legătură cu realitatea? Și cine altcineva decît un american ar putea întinde coarda prea tare?

Ana-Maria Onisei

Americanul Palahniuk plasează, în *Bîntuiții* (Editura Polirom, 2007, traducere din limba engleză și note de Rareș Moldovan), contururile aceleiași realități paralele născute dintr-o carne socială veridică și imediată (vezi *Fight Club* și *Sufocare*) în care deznădejdea spiritului uman e asfixiată de nebunia salvării imediate, masturbarea e ridicată la rang de religie, iar exhibiționismul e dorința de a sîrni iubire. *Bîntuiții*, acest roman de povestiri (fantomе și poeme, am putea adăuga), are, dintre toate scrierile lui Palahniuk, cea mai pregnantă tentă „jurnalistică“. Dincolo de morbidul, scabrosul și tăieturile la diateza activă care fac marca scriitorului american, dar și de obsesia veșnic-subiectivă *nimeni-n-o-să-te-iubească-vreodată-pentru- ceea-ce-ești*, Palahniuk reușește ceva de invidiat: să treacă toate mărturisirile acestor oameni precum păpușile gonflabile într-un univers necenzurat al contemporaneității.

Moartea, non-iubirea, singurătatea, suferința, libidoul, căutarea, dorința sînt „stări“ ale unor fantome umane, cu a-lură de rămășițe ale lumii. Ale căror voci aparent atemporale înglobează totul într-o cronică tăioasă a realităților, inclusiv mediatiche, ale Americii; demers realist ca un reportaj și hiperbolizat ca o ficțiune. La asta m-am gîndit citind povestiri despre soți dormici să-și facă debutul în industria pornografiei, despre masturbările cu caracter universal ale Sîntului Fără-Mațe ori crima premeditată a Contelui Calomniei. Unitatea „artificială“ a volumului e dată de o suprapunere pe viață și pe moarte a tuturor acestor fragmente și de nevoia disperată a celor care povestesc de a „le ieși subiectul“, ca într-un haos al spiritualității din care să rezulte acel *reality blow* pentru care publicul va fi în stare să ucidă.

Am omis să vă spun pînă acum că toți cei adunați în izolare și în poveste sînt sau ar trebui să fie scriitori. Dar oare mai contează?

„Rolul nostru, ne-a spus în cele din urmă: eram aici doar pentru/ a suferi și a suferi/ și a suferi, și a suferi/ și a suferi, și a muri./ Ca să dăm naștere fie și numai unei stafii – repede./ Ca să-l alintăm pe bătrînul, muribunzul domn Whittier – înainte de moarte./ Asta era adevăratul lui plan./ Aplecîndu-se deasupra noastră, spune:/ Dacă moartea ar însemna doar să părăsești/ scena doar cit/ să-ți schimbi costumul și să te întorci/ ca un nou personaj.../ Ai lua-o mai încet? Sau mai repede?“ – Chuck Palahniuk, *Bîntuiții*

Close-up: Tudor Giurgiu

M-am născut cu nasul în televizor, cu ochii pe singurul canal de televiziune care emitea la acea vreme.

Una dintre cele mai îndepărtate amintiri ale mele e de la cutremurul din '77, cînd aveam trei ani: vreo zece oameni adunați ca la fotbal ne uitam la televizor. Apoi, cele citeva minute de desene animate pe care le așteptam ca pe un miracol, *Teleenciclopedia*, *Pistruiațul*, *Toate pinzele sus*, *Tarzan*, citeva imagini înălțuite în ceață cu Nichita Stănescu recitînd versuri într-un parc, Hora Unirii de la sfîrșitul programului, mira care intrerupea purceii de pe ecran, anunțînd, în mod excepțional, o transmisiune

de fotbal în mijlocul zilei – toate acestea sînt lucruri care, chiar și involuntar, mă leagă nostalgic de Televiziunea Română de dinainte de Revoluție. Pe atunci, nu-mi imaginam că ar putea exista mai multe canale de televiziune, că televiziunea poate însemna și altceva decît ceea ce transmitea TVR. Cu certitudine, cel mai tare show de televiziune văzut în viața mea o să rămînă Revoluția din Decembrie '89. Apoi, au apărut posturile private și am început să am un termen de comparație.

Cred că prima diferență pe care am remarcat-o a fost la modul în care erau transmise meciurile de fot-

bal. După Revoluție, dacă ieșea o încăierare pe teren, operatorii de la TVR mutau repede camera pe cer, pe un peisaj cu plopi, cu blocuri, oricum, undeva în afara stadionului. Pe scurt, în timp ce un post privat căuta să nu piardă nici măcar zborul unui strop de sînge generat de pumneală, în oamenii TVR-ului se trezea vechiul reflex al practicilor jurnalistice de pe vremea comunismului – mutau camera pe cer, adică: „N-am văzut, n-am auzit, nu s-a întîmplat nimic, iar dacă a fost ceva, noi n-avem nici o legătură cu asta“. Și-am avut atunci o revelație: că televiziunea te poate manipula fie prin ceea ce

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

ignoră, fie prin ceea ce te lasă să crezi că „ai văzut-o cu ochii tăi“, bref, prin modul în care camera decupează realitatea. Mi-am dat seama că „realitatea“ prezentată de TVR după '89 nu prea seamănă cu cea din stradă, la fel ca pe vremea lui Ceaușescu. Și-atunci am spus „Pa, TVR!“, preferînd să frecventez doar posturile private (evident, privind cu un ochi critic și „decupajele“ lor).

Am revenit să mă uit la TVR, destul de des, ca la un post obișnuit, din momentul în care Tudor Giurgiu a ajuns directorul acestei instituții. Habar n-am

dacă Giurgiu are vreo legătură cu asta, dacă e mai bun sau mai prost manager, dacă a furat mai mult sau mai puțin decît alții, dar nu pot să nu observ – ca simplu telespectator – că în ultima vreme am avut ce să văd pe TVR și în afară de fotbal. Nu vreau și nici nu pot să-l apăr pe Tudor Giurgiu. Pot însă, tot ca simplu telespectator, să constat că în clipa de față mass media ne oferă un *close-up* prea ostentativ ca să nu-mi pară și dubios, care ascunde realitatea din afara cadrului, avîndu-l în centru pe Tudor Giurgiu.

ISSN 1584-8272

9 771 584 827 000 (45) 119